

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Ústav pedagogiky a sociálních studií

KATEŘINA MRKVOVÁ

III. ročník – kombinované studium

Obor: pedagogika – sociální práce

VLIV VÝCHOVNÉHO PŮSOBENÍ RODIČŮ NA OSOBNOST DÍTĚTE

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Alena Petrová Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury

V Olomouci dne 14.4. 2010

.....

Poděkování

Děkuji Doc. PhDr. Aleně Petrové Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce. Děkuji také pedagogům základní školy se speciálními třídami Brno za jejich spolupráci při plnění praktické části.

OBSAH

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1. ČINITELÉ VÝCHOVY	7
1.1. Vývoj jedince.....	7
1.2. Domov a výchovné prostředí.....	9
1.3. Funkce rodiny	11
1.4. Komunikace a proces socializace v rámci rodiny.....	12
2. RODIČOVSKÉ VZORY	14
3. ODPOVĚDNOST RODIČŮ.....	15
3.1. Rodičovství je umění	15
3.2. Škola a rodiče.....	16
4. VZNIK PORUCH CHOVÁNÍ	18
5. VÝCHOVNÉ PŘÍSTUPY.....	20
5.1. Klasifikace trestů.....	20
5.2. Klasifikace odměn	21
5.3. Výchovné styly	21
PRAKTICKÁ ČÁST	24
6. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	24
6.1. Cíle výzkumného šetření, formulace problému.....	24
6.2. Popis užitých metod	25
6.3. Popis a organizace vlastního šetření.....	27
6.4. Charakteristiky a popis vzorku.....	28
7. VLASTNÍ VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	30

7.1. Analýza a interpretace získaných dat	38
8. DISKUZE	41
ZÁVĚR	42
POUŽITÁ LITERATURA.....	44
SEZNAM PŘÍLOH.....	46

ÚVOD

Děti jsou bytosti velmi zranitelné, bezbranné a hlavně jejich osobnost se teprve utváří, proto je vliv rodičů a domácí prostředí stěžejní částí jejich života. Ke zdárnému a zdravému vývoji potřebuje dítě především dobře fungující rodinu a pokud tato neplní své úkoly, znamená to pro člověka vážné nebezpečí. Rodiče mají možnost do velké míry utvářet budoucí generace a to jak dědičností, tak svým výchovným vlivem. Záleží na tom, zda se dětem dostatečně věnují, dobře na ně působí, vedou je k zodpovědnosti a alespoň mají snahu vychovat je, či naopak nedbají na výchovu a jejich pozornost se soustředí na vše, jen ne právě na děti, které ji nejvíce potřebují. Co se v rodině naučíme, nebo co z ní postrádáme nás provází celý náš život, ať chceme, nebo ne.

Zaměříme se především na vliv výchovného působení na dítě, s poukazem na vliv mezi nedostatečnou péčí a pozorností a následným chováním dítěte a jeho osobností. Poznávacím cílem práce je zjistit jaké důsledky na chování a osobnost dítěte má nedostatečná péče a pozornost rodičů. Výzkumná otázka tedy bude znít takto: **Jaké důsledky má podle pedagogů základní školy se speciálními třídami nedostatečná pozornost a péče rodičů o dítě na jeho chování a osobnost?** Přičemž nepůjde o pozorování míry nedostatečnosti, neboť každý z pedagogů má jiné „měřítko“, ale půjde nám o konkrétní důsledky, které má na dítě nedostatečná pozornost a péče rodičů.

Při mé praxi v sociální sféře jsem se setkala se spoustou dětí, jejichž život byl ve velké míře ovlivněn právě špatnou výchovou a nedostatečným vedením ze strany rodičů. Tato skutečnost mě velmi mrzí, pozastavuji se zde a chci se tedy v této oblasti dozvědět co nejvíce. Doufám, že splním všechny stanovené cíle a má práce bude zajímavá alespoň pro určitou část lidí, možná studenty, kteří se zajímají o děti a rodinu, pedagogy, kteří budou mou práci hodnotit, či samotné nastávající rodiče.

Obsah mé práce bude rozdělen na teoretickou a praktickou část. Nejprve téma po jednotlivých kapitolách rozpracuji, abych si udělala jasno v teorii a mohla se věnovat praktickému zkoumání problému. Než přistoupím k samotnému výzkumu popíši metodologii, kterou jsem zvolila. V konečné části práce budu analyzovat a interpretovat získaná data.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ČINITELE VÝCHOVY

Mezi činitele výchovy patří vše co ji jakkoli ovlivňuje, ať už je to vývoj jedince, domov, kde výchova probíhá, nebo výchovné prostředí, či funkce rodiny, která výchovu předurčuje a dává jí směr.

1.1. Vývoj jedince

Nyní se seznámíme s vývojem jedince, který s výchovou přímo souvisí. Rodič by měl mít jasno, co dítě v určitém stádiu výchovy zvládá a potřebuje a přizpůsobit požadavky jeho schopnostem. Zaměřím se tedy zejména na momenty v jednotlivých fázích vývoje, které se odrážejí do výchovy a jsou pro ni podstatné.

Rodinné vztahy formují vývoj identity dítěte. Rodinné prostředí, ale není všemocné, dítě přichází na svět vybaveno určitými zděděnými vlastnostmi. Jeho temperament může být ovlivněn dědičností, prenatálním vývojem, či průběhem porodu a tato výbava předurčuje vztahy, které se mezi ním a rodičem rozvinou. Dítě je naprogramováno tak, aby si v určitých obdobích dobývalo svou totožnost tím, že se rodičovskému vlivu vzdoruje (známo jako období vzdoru první kolem třetího roku a jedno z posledních v pubertě). Dítě je ještě před narozením svérázná bytost, vybavená mnohými kompetencemi, vlohami, jež spoluurčují interakční vzorce, které se mezi ním a rodiči rozvinou. Vývojová stadia mají své zvláštnosti a jsou vymezena biologickými znaky, společenskými požadavky a společenskými vztahy, činnostmi a tomu odpovídajícími problémy.

V prenatálním období dochází samozřejmě k celkovému vývoji bytosti jako takové, ale také zde již můžeme pozorovat vývoj citový a také vnímání, to znamená, že se začínají formovat postoje a očekávání vůči sobě samému. Hlavním zdrojem ovlivnění těchto formujících se postojů je matka, záleží totiž na jejím trvalejším stavu. Trvajících úzkost nebo tíživá nejistota, může zanechat hluboké jizvy na osobnosti nenarozeného dítěte, naopak pozitivní emoce matky mohou významně přispět k jeho zdravému citovému vývoji. Samozřejmě zde má svou důležitou úlohu i otec, ten totiž pomáhá vytvářet prostředí ve kterém těhotná žena žije a je i na něm, jak toto prostředí bude vypadat (Verny In Matějček, 2000).

Novorozenecké a kojenecké období je pro dítě obrovskou změnou a zde potřebuje pocit jistoty, bezpečí, a lásky. Dochází k rozvoji vzájemné komunikace mezi rodičem a dítětem a významný je dostatek kontaktu (Špaňhelová, 2003). Jak píše Matějček (2000) rozvíjí se důvěra i nedůvěra v lidi, svět, život. Dítě začíná rozumět pochvale a pokárání, prožívá pocity viny, což jsou mocné prostředky ve výchově. Důležité je vytvořit pocit bezpečí a tato opora bude základnou pro postupné osamostatňování se. Piaget (2001) zmiňuje, že si dítě vypracovává spoustu citových reakcí, které částečně určí jeho budoucí citový život.

Období batolete je od jednoho do tří let dítěte, kdy se začíná osamostatňovat, pochybovat o sobě, stydí se, je tvrdohlavé a negativistické. Dítě se vyrovnává s různými společenskými nároky, je velmi citově ovlivnitelné a vytváří si zde svou vlastní identitu, která může být ovlivněna pozitivním i negativním směrem. S koncem třetího věku je již dítě vyvinuto v lidskou bytost se všemi charakteristickými rysy a přichází rozvoj kulturní a civilizovaný. (Matějček, 2000) O tomto období píše také Špaňhelová (2003) a říká, že dítě udělá obrovský skok, je vynalézavé a má velkou fantazii. V tomto věku přichází i období vzdoru, zde je pro rodiče důležitá důslednost a pochopení. Dítě také poprvé projevuje vlastní vůli a nejvíce prožívá, že chce být „samo sebou“, nemá však ještě jisté hranice co může a co ne, k určení těchto hranic jsou potřeba rodiče.

Věk předškolní je charakterizován rozvojem iniciativy, aktivity, zdravého svědomí, či svědomí s pocity viny. Rozvíjí se individuální psychické vlastnosti. Do vývoje osobnosti zasahuje i širší okolí jako jsou děti v mateřské školce, získává zkušenosti se vztahem k druhým a schopnost spolupráce. Toto období je vzácné, protože zde dochází k delší odluce dítěte od rodiče a pokud rodinné prostředí je nějak závadné, může dopřát dítěti na chvíli odpočinek, či může rodiči přinést možnost porovnat své názory a praktiky s praktiky profesionálů, což může mít dobrý efekt. Dítě si zde také více osvojuje hygienické a společenské návyky. V tomto období se dítě mnohem učí a rodiče musí dbát na to, aby se dítě učilo správným věcem, protože co si dítě špatně osvojí se obtížně odstraňuje. V tomto věku se nejlépe daří výchova k toleranci a je důležité, aby ji rodiče u svých dětí podporovali. Samozřejmě je na místě rozvoj pracovních návyků a tvořivých činností (Matějček, 2000).

Školní věk jak píše Matějček (2000) přináší rozvoj snaživosti, úsilí o osvojení dovedností a dosažení úspěchu. V tomto období vstupuje do života rodiny škola a s ní dva hlavní problémy týkající se prospěchu a společenské situace dítěte ve škole. V této oblasti dochází k velkým výchovným přehmatům, protože rodič na dítě může klást vyšší nároky na než dítě nestačí. Rodič

musí své dítě pochopit a porozumět mu, projevit zájem o jeho školní aktivity a pomáhat mu s učením. Toto období s sebou přináší pocity méněcennosti a na rodičích je, aby děti v období stresu vychovatelsky „podrželi“ a povzbudili. U dítěte v tomto věku také musíme podporovat fyzický růst a podněcovat jej ke sportu, či pohybovým aktivitám.

Puberta a adolescence období, které přináší spoustu změn a mnohdy i trápení, je důležité pro hledání vlastní identity a role mezi lidmi. Dochází k významným tělesným změnám a dozrávání tělesnému i psychickému. Přináší nápadné změny nálad, emoční nestabilitu, nestálost a nepředvídatelnost reakcí. Pubescent hodnotí sebe i své okolí, odkrývá si svět vnitřních prožitků. Všechny tyto změny mají vliv na osobnost dospívajícího a jsou ovlivněny mnoha faktory, které na něj působí. Avšak aby toto působení bylo v pozitivním smyslu, rodiče si musí uvědomit změny, kterými jejich potomek prochází a pomáhat mu v jejich zvládnutí (Střelec, 1992). Piaget (2001) píše, že v tomto období se dítě vymaňuje z konkrétního a obrací se k nereálnému a k budoucnosti. Dochází zde k prudkému citovému a sociálnímu vývoji a vstupu jedince do světa dospělých.

1.2. Domov a výchovné prostředí

Jak uvádí Matějček (1986), dobrý domov je jednou z podmínek šťastného dětství a to je podmínkou pro zdravé utváření lidské osobnosti. Domov je místo, kde se děti cítí v bezpečí, kde jsou chráněny před vším neznámým a nebezpečným, co skrývá okolní svět. Místo, kde je dětem dobře, kde podnikají své první objevitelské výpravy, doma se také učí, poznávají, zažívají první radostné okamžiky, či se jim plní jejich tajná přání. Domov je místo společenské, je to místo kam patříme, kde se s námi počítá, kde jsme přijímáni a dokonale známi. Zde se utváří vědomí našeho „já“ a naší společenské hodnoty. Také zde však vznikají první pocity zahanbení, bolesti, odcizení, při překročení nějakých pravidel, či zklamání těch co máme rádi. Domov dítěti tedy utváří lidé, jsou to zpravidla rodiče a s nimi pak všichni, kdo žijí ve společné domácnosti. Tvoří jej většinou osoby vyrovnané, klidné, uvážlivé a především takové, které má dítě rádo a jsou mu nespornou přirozenou autoritou.

Jedinci, kteří mají dobré výchozí podmínky i celkové životní okolnosti, se většinou dobře vyvíjí a přiměřeně fungují (Plaňava, 2000). „Mezi důležité rysy domova a rodiny, které vedou i k její odolnosti jsou: pozitivní emoční vztahy, umožňující poskytovat i přijímat vzájemnou sociální oporu a z ní plynoucí životní jistotu soudržnost a spolupráce všech členů; vzájemný respekt; srozumitelná a otevřená komunikace; proměnlivá dělba rolí, respektující zájmy členů; schopnost

i ochota řešit a překonávat konflikty a opora rodiny v širším sociálním zázemí“ (Dunovský In Plaňava, 2000, s. 13).

Campbell (1992) píše, že vliv domova je v každém případě dominantní a vliv rodičů naprosto převažuje nad všemi ostatními vlivy. Domov předurčuje, zda se dítě cítí šťastné, vyrovnané a bezpečné, rozhoduje o tom, jak dítě vychází s dospělými, kamarády, jak si je jisto samo sebou i svými schopnostmi, zda dovede milovat a jak reaguje na neznámé situace.

Je tedy zjevné, že domov má na osobnost dítěte obrovský vliv, je na lidech, tedy rodičích a rodině, aby vytvořili dobré podmínky a kvalitní prostředí pro zdárný vývoj. Bohužel však je realitou, že ideální domov, jak o něm hovoří literatura, není automatická, ani jednoduchá věc. Vytvořit takovéto prostředí dá lidem spoustu práce a někdy se stává, že se tato idea nepodaří. A to v případech, které zmiňuje Matějček (1986), kdy lidé doma nemají na dítě čas, nebo nejsou dostatečně zralí a vyspělí. V rodině není žádný řád, denní program se neustále mění, dům je stále plný lidí a děje se něco převratného. Utváření domova souvisí se sestavou hodnot, které rodina přijímá, je-li na prvním místě jen jakési užívání, pak snadno vznikne nestabilita domácího řádu.

Domov je vlastně místem výchovného prostředí a proto na něj tímto navážeme, abychom popsali, jak by takové prostředí mělo vypadat. Prostor, kde se odehrává výchova je důležité zejména materiálními, psychologickými a kulturními podmínkami. Materiálními podmínkami se rozumí zabezpečení domácích podmínek pro život dítěte, či představy rodičů o budoucím povolání svých dětí, či trápení se zaměstnáním rodičů, aktuální výdaje a příjmy. Avšak zde nás hlavně zajímají podmínky psychologické, v nich je zakotvena celková kvalita rodinného prostředí. Psychologické podmínky rodinného prostředí působí v určitých fázích života dítěte jako činitel, který napomáhá utváření důležitých povahových, mravních a volních vlastností dítěte. Je potřeba i vnitřní citová stabilita, tu v rodině zajišťují zdravé, vyrovnané a stálé citové vztahy mezi jednotlivými členy, zejména mezi rodiči, dále pocit bezpečí před ohrožením zvenčí, vnitřní pohoda a shoda, společné prožívání radostí a neúspěchů a vzájemná pomoc. S tímto je spojována i rodinná atmosféra, neboli také citové klima rodinného prostředí. Dále pak je na místě kulturní stránka rodinného prostředí, kam patří vzdělání rodičů, předpokládá se že vzdělanost rodičů se příznivě projevuje při výchově dítěte, avšak ne vždy tomu tak je. Kulturní úroveň rodinného prostředí vyplývá především ze způsobu života rodiny, zde se odráží vztah rodiny k nejrozmanitějším otázkám společenského života, vztah k práci, k povolání, k lidem i věcem v našem okolí. Patří sem i životní režim, způsob trávení volného času, ale také způsob jak se

oblékáme, jak bydlíme, jak se chováme ke svým bližním doma i v okolí. Určující jsou i hodnoty, které jsou rodičům vlastní, protože dítě tyto hodnoty přijímá za své (Střelec, 1992).

Průcha (2002) hovoří o výchovném prostředí především ve vztahu ke škole, ale když píše že charakteristiky edukačního prostředí se zjišťují z toho, jak určité prostředí prožívají sami jeho účastníci, myslím že se toto dá použít i k osvětlení rodinného prostředí. Jak dále uvádí, pojmem „prostředí“ se rozumí i okolí, tedy souhrn vnějších podmínek a to sociálních, ekonomických, demografických, etnických a jiných. Dá se tedy říci, že výchovné prostředí v němž jedinec vyrůstá závisí na podmínkách, v kterých rodina žije a které ji ovlivňují.

Vytvořit dokonalé prostředí pro výchovu je stěžejním bodem v procesu utváření osobnosti dítěte, protože zde přejímá a přivlastňuje si postoje a také proto, že nezdravě působí nefunkční prostředí. Pokud je patrná nervozita, hněv, podrážděnost a jiné dysfunkce, potom je zdárná výchova značně ohrožena.

1.3. Funkce rodiny

„Rodiče jsou kapitány lodí, které vezou budoucí vůdce tohoto světa. Tito noví cestující mají rozvíjejícího se ducha, jenž je vede směrem k růstu a seberealizaci. Přežití a péče je pevně v rukou rodičů. Zodpovědnost za ochranu a vedení mladých lidí je dnes bezpochyby obrovská“ (G.K. West In Plaňava, 2002, s. 152).

Rodinou se rozumí zpravidla malá skupina lidí, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi oběma partnery, soužití rodičů a jejich dětí, vztahy mezi příbuznými a také vztahy mezi rodinou a společností. Funkce rodiny jsou většinou chápány jako úkoly, které rodina plní vůči sobě samé a vůči celé společnosti. Mezi základní patří funkce výchovná, biologicko-populační, funkce odpočinku a obnovování tělesných a duševních sil. „Zákon o rodině (In Střelec, 1992, s. 76) vymezuje základní povinnosti a práva rodičů a dětí a upravuje vztahy mezi rodinou a společností. Ve všech vyspělých společnostech pečují o výchovu dětí v jednotě rodiče, stát a společenské organizace, přičemž rozhodující úloha je svěřena rodičům, kteří mají být svým chováním a jednáním vzorem pro své děti. Rodiče odpovídají za harmonický rozvoj svých dětí, dle zákona mají pečovat soustavně a důsledně o výchovu, výživu a chování, jednání potomků.“

Frank (1996) píše o tom, že citová základna člověka se vytváří už v útlém věku a jsou téměř dovršeny s nástupem do školy, v dalším období se už jen ladí, prohlubují a případně komplikují. Rodiče tedy musí citově naplnit svého potomka a pečovat o něj neustále s láskou.

Nemilované, nehlažené a nemazlené dítě se postupně stává citově zanedbaným jedincem a mnohdy i zlým člověkem. K tomu bych zmínila i text Rheinwaldové (1997) v němž uvádí fakt, že dítě musí lásku cítit a prožívat. Lásku se vyjadřuje skutky, ne slovy a děti potřebují vycítit lásku z chování rodičů. Lásku a citům musí dítě někdo naučit a jsou to právě rodiče, kterým tento úkol náleží, protože vytváří dítěti domov, rodinu a nejužší sociální okolí. Rodiče musí naučit dítě zdravé lásce k sobě a to znamená naučit ho zodpovědnosti za své zdraví, úspěch a štěstí, je to jeden z nejdůležitějších pilířů zdravého vývoje, protože kdo nemá rád sebe, nemůže mít rád ostatní. Stuchlíková (2005) hovoří o rozvoji emoční inteligence, respektive budování kompetence, což by mělo patřit k úsilí rodiny i školy, protože děti s lepší emoční kompetencí jsou úspěšnější ve škole, mají lepší sebehodnocení a tím vykazují méně agresivního chování. Děti s emoční kompetencí se lépe zotaví z akutního stresu a zvládají jej. Dítě by mělo být prostřednictvím emoční vřelosti, upřímného zájmu a lásky vychováváno k citlivosti, ne k přecitlivělosti.

Jak píše Matějček (2000), dítě vnímá city už v těhotenství a hned po porodu by mělo být citově vychováváno a to chováním, úsměvy, radostmi, hrami, dotyky, rozmluvami, či ochranou před nejrůznějšími nepříjemnostmi, tímto se dítě citově utváří a míra projevených citů potom rozhoduje o tom, jaké jednou bude mít toto dítě vztahy k druhým lidem. Citovosti a citlivosti vychovávají rodiče nejvíce tehdy chovají-li se citově a citlivě, což znamená také bezprostředně a upřímně.

1.4. Komunikace a proces socializace v rámci rodiny

Otevřená a srozumitelná komunikace tvoří základ dobrých vztahů a tedy i vztahů rodinných, je důležité aby spolu členové rodiny navzájem komunikovali. Komunikace podle Heluse (2004) je vzájemné dorozumívání, neboli proces sdělování obsahů. V dlouhodobých vztazích, jako je právě rodina probíhá komunikace podle ustálených scénářů, převažují opakující se tendence, které jsou pro ně typické a značně ovlivňují činnosti, výkony a v konečném důsledku i vlastnosti a vývoj členů vztahu, jak v kladném, tak záporném směru. Jak uvádí Plaňava (1998) způsob i podoby naší komunikace náš vztah označují a také utváří. V rodině, kde jsou vztahy a tudíž i komunikace v pořádku, má každý právo a šanci vyjádřit svůj souhlas i nesouhlas, popřípadě neříkat nic, pokud neví co chce.

Rodina má pro dítě velký význam, rodí se do ní a získává od ní vzorce chování, přijímá hodnoty a tradice, takže rodina má vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti. Tohle se děje

prostřednictvím socializace, dítě získává kladné a záporné vzory a vlivy, tím jak na něj členové rodiny působí a jak působí navzájem.

„Rodina je pro dítě nejzákladnějším a nejvýznamnějším socializačním činitelem, Poskytuje mu první zkušenosti se vztahy k lidem, pomáhá mu navazovat stále diferencovanější vztahy k blízkým a vzdálenějším dospělým a dětem, učí je sociálně schvalovanému chování a pomáhá mu osvojit si základní normy a hodnoty“ (Langmeier, Balcar In Písaříková, 2006, s. 13). Písaříková navazuje tím že socializační proces v rodině je postaven na přípravě dětí na vstup do praktického života. Dítě v rodině přijímá široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou především rodiče a starší sourozenci. Dítě se na procesu socializace aktivně účastní svou vůlí, zájmy, přáními a orientací. V rodině a rodinou se uskutečňuje společenská adaptace dítěte, jeho začleňování do společnosti. Helus (2004) píše, že socializace probíhá prostřednictvím nápodoby a vesměs neuvědoměle a je výsledkem složité souhry vnějších vlivů i vnitřních stavů napodobujícího jedince. Nápodoba může mít pro vývoj jedince jak pozitivní, tak negativní důsledky, může jej aktivizovat, ale může také navodit vývojovou regresi, může jej činit samostatným, ale také upevňovat jeho závislost.

Úloha rodiny tedy tkví v zajištění bezpečí a lásky, ve zdravé výchově, v duchu zásad a morálky, také v utváření vzorů a cílevědomé péči o blaho svých potomků. Rodina musí zajistit vhodný prostor a podmínky pro vývoj dítěte. Rodiče utváří své dítě a ve velké míře na něj působí, jde o to zda to dělají správně, či naopak dávají špatné podněty a vzory.

2. RODIČOVSKÉ VZORY

Rodiče jsou vzorem pro své děti a proto je jejich úlohou být jim co nejlepším a nejdokonalejším příkladem, aby je dobře připravili do života. Tímto navážeme na předešlou kapitolu, neboť to, jak rodiče přijali zodpovědnost za výchovu dítěte, je podstatné pro vytvoření správného vzoru.

Nápodoba je podstatným rysem dětí, učí se tím, že napodobují. Díky nápodobě získají schopnost mluvit mateřským jazykem, naučí se mnoha pohybům při zacházení s běžnými předměty a nástroji. Děti napodobují své rodiče, mnohdy když pozorujeme děti, poznáváme jak a o čem mluví rodiče (Piřha, 2006).

Dítě přijímá nejen naše slova, ale i naše postoje a to jak k nejbližším členům rodiny, tak i k širšímu okruhu příbuzných a nakonec k celé společnosti, tedy lidem obecně. Proto je třeba být dobrým vzorem, chovat a projevovat se zodpovědně a s rozvahou. Starosti, naděje, úvahy a plány kolem rodinného stolu jsou nedílnou součástí výchovy, zde dítě poznává, přejímá a procvičuje mezilidské vztahy. To, co rodiče dají svému dítěti v podobě domova a rodinného soužití, to bude používat celý život (Matějček, 1986).

Dítě se na své rodiče neustále dívá a sleduje co dělají, přemýšlí proč to dělají a často jejich chování opakuje, vždyť kolikrát jsme si jako malí hráli na rodiče, oblékli se do jejich oblečení a mluvili stejně jako oni? Častokrát také můžeme pozorovat na dětech podle toho co říkají, že vyjadřují názory svých rodičů. Rodiče mají v rodině další důležitou úlohu, vystupovat co nejlépe a být dokonalým vzorem pro své vyvíjející se potomky.

3. ODPOVĚDNOST RODIČŮ

Dále otevřeme kapitolu o odpovědnosti rodičů, neboť toto úzce souvisí s úlohou rodiny. Rodiče přijímají s počtím a narozením dítěte obrovskou zodpovědnost, mnohdy si ji však neuvědomují

a to je podle mého názoru problém.

Matějček (2000) zmiňuje, že v dnešní době většinou mladí lidé zakládají rodiny poměrně připraveni a v době, kdy jejich postoje k rodičovství jsou již docela dobře zformovány. Ale najdeme i případy, kdy je očividné, že mladí rodiče jsou pro své rodičovství ještě nevyspělí a nezralí, projevuje se to většinou tak, že se nedovedou vzdát předešlého způsobu života, svých zálib, dítě je jim životní komplikací a přítěží, nedozráli k tomu, aby přijali odpovědnost za někoho druhého. Rodičovské postoje k odpovědnosti jsou patrné ze způsobu jak dítě očekávají, zda se na něj těší, vytváří pro něj vhodné prostředí a to nejen tím, že nakupují vybavu, ale především tím, že mu jsou připraveni předat svou lásku, dobré představy, ideály, zkušenosti a očekávání, pro zdárnou budoucnost. Určité zkušenosti k odpovědnosti získávají lidé již ve svých původních rodinách, avšak je zde určité nebezpečí pro ty, co žili v dětských domovech, či nefunkčních rodinách, protože ti jsou o své zkušenosti ochuzeni.

3.1. Rodičovství je umění

„Rodičovství je vlastně umění“, to píše Rheinwaldová (1997) a ve své knize přemýšlí nad tím, proč je rodičovství vyňato z požadavků odbornosti, když jejich „výrobky“ neboli děti, jsou ty nejdůležitější na světě a zodpovědnost za budoucí generace mají výhradně rodiče. Vzájemný vztah dítěte a rodičů vzniká již ve chvíli početí, od tohoto okamžiku začíná komplexní proces a to vývoj lidské bytosti, zvláště důležité je zde matčino duševní a fyzické zdraví a vůbec uvědomělost rodičů. Tato autorka pokládá rodiče za nejvýznamnější pramen lidské bídy nebo štěstí, každý je jimi natrvalo poznamenán, a tvrdí že právě proto by se mělo o rodičovství více mluvit, dodat mu vážnost a také zaručit, aby jej zastávali zodpovědní a kompetentní lidé, kteří budou mít všechny předpoklady a znalosti, aby „vypěstovali“ správné lidské bytosti. Ideální by asi bylo, kdyby se rodičovství učilo i příkladem moudrých rodičů, děti by se učily od doby, kdy jsou nejprístupnější sugesci a tvoří si vnitřní programy budoucího myšlení, postojů a chování. Ovšem jak tvrdí, jsou to pouze idealistické hypotézy, protože rodiče jsou pouze lidé s různými nedostatky a problémy

a většinou bohužel postrádají hlubší poznatky o výchově. Rodiče mají nesnadný úkol, očekává se od nich, že budou dětem pomáhat při učení se humánním hodnotám, že v nich budou podporovat zdravé vlastnosti a učit je kontrolovat ty negativní. Matka a otec musí používat svých znalostí i myšlení a vynakládat co nejvyšší úsilí, aby pomohli svým dětem rozvinout ty nejlepší vlastnosti, které v nich dřímají a také kontrolovat ty špatné.

3.2. Škola a rodiče

Rodina má důležitou úlohu také ve vztahu ke škole, mnozí rodiče si toto však neuvědomují, naopak si myslí, že škola odvede „práci“ za ně, že škola jim dítě vychová. „Rodiče žáků, které škola vzdělává, se považují za hlavního a nejpočetnějšího partnera pro vztahy školy s prostředím“ (Průcha, 2002, s. 410). Dále Průcha (2002) píše, že vztahy mezi školou a rodinou jsou žádoucí, avšak analyzovány jsou málo, domnívá se že je to důsledkem určitého nezájmu českých rodičů a veřejnosti o školní edukaci. „Možná to můžeme chápat jako rezervovanost vztahů školy a rodiny, jako dvoukolejnost školní a rodinné výchovy, nedostatek důvěry a respektu jeden k druhému...“ (Rubišcová a Pol In Průcha 2002, s. 416). Průcha (2000) uvádí, že škola a rodina musí spolu komunikovat a kooperovat, rodiče nemají být jen pasivními pozorovateli toho, jak škola kultivuje jejich děti, ale mají se školou spolupracovat, pomáhat jí při edukaci.

Zákon upravuje základní povinnosti zákonných zástupců dětí. „Jsou povinni zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školy, nebo školského zařízení; na vyzvání ředitele školy se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka; informovat školu o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte, nebo žáka nebo jiných závažných skutečností, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání; dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování; oznamovat škole údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost dítěte a žáka, a změny v těchto údajích.“ (zákon č. 561/04, § 22)

Při psaní této kapitoly, jsem si uvědomila, že je spousta mladých lidí, kteří vstupují do manželství a zakládají rodinu a při tom mnohdy nepřemýšlí nad zodpovědností, jež jim přinese budoucnost. Chtějí mít dítě, manžela a skvělý domov, ale neví co jim život naloží v podobě vychovávání dětí a vytváření nových bytostí. Rodiče mají také povinnosti vůči škole, musí s ní spolupracovat a při případném zanedbání těchto povinností mohou být trestně odpovědní. Domnívám se, že pokud rodič dítě nevede k zodpovědnosti prostřednictvím školní docházky

a omlouvá jeho nepřítomnost, či toleruje záškoláctví, působí toto na dítě negativně a stává se svým přístupem laxní. Na rodičích leží obrovská zodpovědnost za budoucí generace, je na nich zda vychovají kriminálníky, násilníky, problémové osoby, či bytosti čisté a dobré.

4. VZNIK PORUCH CHOVÁNÍ

Výchovné působení je věc složitá a náročná a při špatném přístupu bohužel také nebezpečná, protože není vyloučeno, že se osobnost nedobře vychovávaného dítěte zvrhne a nastane u něj porucha.

Frank (1996) označuje poruchu chování jako nejprve jen přiměřené, později společensky nepřijatelné, nebo dokonce kriminální chování našeho potomka. Také jako neadekvátní reakce dětí a adolescentů na výchovné podněty rodičů, opatrovníků či výchovných pracovníků. Dále uvádí, že k poruchám chování dochází především v důsledku chybného výchovného vlivu, jako následek citového strádání, poruch sebehodnocení či celkové osobnostní bezradnosti dítěte. Poruchy vedoucí případně až k trestné činnosti a k závažným zločinům, se neobjevují u dětí naráz a nikdy nejsou předem zcela skryté, objevují se a rozvíjejí postupně od lehčích poruch chování – vulgárnost, citová labilita, arogantnost, fyzické násilí na bezmocnějších, „fetování“, popíjení alkoholu, kouření a podobně, až k těm nejtěžším. Aby se tedy člověk stal jakýmsi „lumpem“ musí projít spoustou křížovatek na nichž nebude nikdo, kdo by ho svedl z nesprávné cesty. Člověk se stává nežádoucím elementem jen z vlastního přesvědčení, že by na pozitivním a žádoucím společenském výsluní neobstál. V osobnosti každého „lumpa“ lze najít pocit méněcennosti a tento pocit musel někde získat. Delikventní dítě či pubescent je vesměs tvor citově ochuzený a oslabený, rozumově vyspělé, sebevědomé a citově vyrovnané dítě nezačne nikdy spontánně lhát ani krást. Také tento autor uvádí zajímavý poznatek, že projevují-li se agresivně rodiče, mají sklon bagatelizovat agresivní chování svých ratolestí v přesvědčení, že se tak jejich dítě učí jak přežít v nepřátelském světě. Tito rodiče si však neuvědomují, že pokud se agrese stane pro dítě rodiči schválenou normou, může ji dítě za čas uplatnit i vůči vlastním rodičům či v protispolečenské činnosti. Problémy mohou vzniknout i pokud je jeden z rodičů pro dítě nedosažitelným vzorem a tak se dítě raději postaví proti žádoucím hodnotám, protože vzor je příliš vysoko nedokáže se mu vyrovnat, raději začnou soupeřit, vzdorovat a s rodičem bojovat.

Z výzkumu Franka (1996) také vyplývá, že děti, které byly ochuzeny o pocit lásky, či jejich rodiče na ně neměli čas, nebo byly podceňovány, zahanbovány a nedostávalo se jim pochvaly, se uchylují k negativním činnostem a častěji u nich dochází k poruchám chování.

Rheinwaldová (1997) se od mnoha výzkumníků dozvěděla zajímavé skutečnosti, například že mnoho dětí odmítnutých v předporodním stádiu si přineslo do života poruchy jako alkoholismus, emocionální problémy a závislost na drogách. Také se ukázalo, že děti narozené do rodiny plné křiku a nenávisti, měly problém při příchodu na svět, většinou se rodily opožděně, či s komplikacemi a později se u těchto dětí vyskytla sebedestruktivnost ve formě alkoholismu, či drogové závislosti.

Obecně se dá říci, že chtějí-li rodiče svoje děti uchránit před pádem na šikmou plochu, měli by se jim věnovat, dát jim dostatek lásky, uznání, možnost probrat s nimi vše co je trápí a zajistit jim zájmové aktivity, které by je alespoň částečně uchránily. Vliv špatné výchovy je v této oblasti až děsivý, když pomyslíme na to, že většina dětí s poruchami chování jimi vůbec nemuselo trpět, nebo alespoň ne v celkové míře. Stačilo jen málo, kdyby jejich rodiče nesli ve svých rolích dostatečnou zodpovědnost, bylo by na světě o spoustu problémů méně.

5. VÝCHOVNÉ PŘÍSTUPY

K výchovným opatřením všeobecně patří i tresty a odměny, rodiče by ale měli vědět jak správně trestat a také kdy, aby dítěti neublížili a aby si trest dítě nevyložilo nesprávně. Umění odměňovat je také základem dobrého vychovávání a přináší posílení vztahu mezi rodičem a dítětem. Matějček (2000) uvádí, že nejméně polovina dětských zlostných a vzdorných záchvatů, za které rodiče trestají, je vyprovokována tím, že právě rodiče příliš spěchají a nemají čas se s dítětem bavit, či se mu věnovat.

5.1. Klasifikace trestů

Trest není jen nějaký pohlavek, nebo domácí vězení, trest je to, co se děje v dítěti samém, co ono při tom prožívá, jakýsi nepříjemný, tísnivý, zahanbující, ponižující pocit, jakého bychom se chtěli co nejdříve zbavit a pro příště se ho vyvarovat. Dítě si musí být při potrestání vědomo, že se nějak prohřešilo, bez tohoto prožitku je trest jen aktem násilí, nesmyslným sekýrováním, nebo zbytečným plýtváním energie a výchovný smysl nemá. Co je horší, v dítěti se vzbudí negativní citění, které se obrátí proti tomu, kdo takto trestal a vztah mezi nimi se stává chladnější a začnou se navzájem odcizovat. Trest má napravit škodu, která vznikla špatným chováním, má působit preventivně a nejdůležitější je fakt, že trest má z viníka sejmout pocit viny. Pokud trestá rodič dítě jen z vlastní netrpělivosti, či jen proto že má špatnou náladu, nebo má zlost, pak si sice sám uleví, ale způsobí spoustu škody na svém potomkovi. Dítě zkrátka nepochopí co udělalo špatně a čím se provinilo (Matějček, 1986). Biddulph (1999) říká, že tělesné tresty a manipulování pomocí pocitu viny v dnešní době ustupuje do pozadí a jsou spíše nové metody, které se obecně nazývají „přísná láska“. Je to schopnost chovat se k dětem laskavě, ale přísně, stanovit jasná pravidla a trvat na jejich dodržování, bez zlobení se, či ustoupení. Mnoho „zlobení“ je způsobeno neznalostí dítěte, jak se má v určité situaci zachovat. Když děti udělají něco špatného, měly by být raději poučeny, trestání se zde mine účinkem.

Campbell (1992) píše, že trest působí destruktivně tehdy, když dítě upřímně lituje toho co udělalo, jestliže se upřímně kaje za svůj špatný čin, potom by mu trest ublížil. Pokud totiž dítě pociťuje lítost nad svým nevhodným chováním, pak jeho svědomí funguje správně, dítě se poučilo ze své chyby. Dalším následkem takového trestu je pocit hněvu, který v dítěti snadno vyvolá, pokud se už dítě kaje, potřebuje ujištění, že i přes svůj čin je stále hodným dítětem a ne

další trest, tím je hluboce zraněno a bude si myslet, že je špatným člověkem. Dítě musí během svého dětství poznat pocit odpuštění, jinak nebude vědět, jak se s vinou vyrovnat a bude mít problémy.

5.2. Klasifikace odměn

Odměna je popisována jako příjemný, povznášející prožitek uspokojení. Odměny mají poměrně větší dosah účinnosti, trest špatné chování jen zastavuje, ale odpuštění navozuje a utvrzuje to správné. Odměnou nerozumíme jen například bonbon, nebo hračku, ale největší odměnou pro dítě je vědomí, že udělalo radost těm, kdo je mají rádi. Odměna a odpuštění je osvobození od napětí z prožité viny, či trestu, je to akt smíření. Každé odpuštění dítě vnímá jako touhu po nápravě a po lepším chování do budoucna. Nikdy nic neodpustit znamená jednat necitelně, nelidsky a nevychovně, vytváří to propast mezi vychovatelem a dítětem. Na druhé straně všechno hned odpustit by znamenalo ztrátu autority a možnosti dítě vést. Odměna a trest jsou tedy základními výchovnými prostředky, pomocí nich má rodič dítě vést k určitému výchovnému cíli. Účelem trestu není hříšníka potopit, ale vytáhnout a nástrojem k tomu je odpuštění (Matějček 1986).

O pochvale jako odměně hovoří i Biddulph (1999) a píše, že rodiče musí vidět na dítěti, to co je dobré, aby to mohli zdůrazňovat. Protože rodičovská pozornost a odměňování děti značně ovlivňuje. Když rodiče dětem říkají, že si všímají dobrého chování, a když mluví o tom, co dělají správně, budou se děti snažit, aby toho dobrého a správného bylo více. Pochvaly a odměny tedy děti motivují.

5.3. Výchovné styly

Rodič dítěte je jen člověk a proto se bohužel může stát, že i při sebevětším úsilí udělá chybu. Na základních školách by snad měl být nějaký předmět co by připravoval na rodičovství, aby vše správně probíhalo a abychom mohli zdárně „vypěstovat“ do budoucnosti jen zdravé a uvědomělé bytosti. Je totiž velmi obtížné být rodičem a uvědomovat si všechny nástrahy, které s sebou tato pozice přináší a také vyvarovat se možných omylů a špatných výchovných stylů, které by měly negativní následky.

Smolová (1990) ve svých esejích píše, že pro výchovu dítěte je nezbytná atmosféra důvěry, lásky a pochopení, nikoli atmosféra strachu a ponižování lidské důstojnosti. Ale chybou je nadměrná ochrana dítěte, tedy *ochranářská výchova*, je ve svých důsledcích individuálně i společensky nebezpečná. Mnohdy zakládá totální nepřipravenost na skutečný život, plný rozporů a konfliktů, spojený s procesem utváření vztahů k sobě, ke světu, k práci, k hodnotám, k normám, k myšlenkám i k lidem. Je špatné, pokud je dítě soustavně vychováváno s vědomím, že nic pro ně není nedostupné, že obětaví rodiče splní i nesmyslná přání, že dítě ochrání před nástrahami zlého světa včetně školy a učitelů, že zkrátka dítě vždy ochrání a zametou mu všechny možné cestičky. Takovému dítěti hrozí velké nebezpečí, zda bude moci ve složitém světě vůbec obstát. Jedním z důvodů takového nezdravého opečovávání vlastního dítěte může být rodičovská snaha o to, aby se mu dostalo všeho, co bylo rodičům odepřeno. Taková výchova vede ale k tíživým důsledkům a k těm patří vypjatý individualismus dítěte, výrazná egocentrická orientace, neschopnost obstát v krizových životních situacích, či sociální nezralost. Lidská bytost je ohrožena, vždyť základním smyslem výchovy je učinit člověka nezávislým, nikoli závislým a zde bez jakéhosi tréninku na zátěžové situace, nemůže člověk později dostatečně fungovat. V kapitole Moc emocí uvádí Stuchlíková (2005), že rodiče dělají chybu, když se snaží dítě uchránit konfliktů, protože je třeba učit dítě, že různost názorů k životu patří, jedině tak se dítě naučí způsoby řešení konfliktů, pokud s nimi dojde do styku, samozřejmě je ale potřeba zasáhnout, pokud konflikt přeroste možnosti dítěte jej řešit.

Smolová (1990) popisuje i *rodinu lhostejnou a mlčenlivou*, která je opakem ochranářské rodiny. Členové takové rodiny se uchylují každý do svého pokoje ve snaze dosáhnout maximální míry soukromí a času pro sebe, komunikace je zde omezena na minimum. Pokud rodiče neustále pracují, dítě cítí že na něj nemají čas, rozumem sice chápe, že rodič má moc práce, ale citově strádá a může dojít k vzájemnému odcizení. V takové rodině má dítě své povinnosti, naučí se samostatnosti a v určitém smyslu je na život připravené, ale chybí mu jeden aspekt rodinné výchovy a to sice vzájemné chvíle pro povídání mezi čtyřma očima a citové připoutání.

Dále je chybou *tragická výchova*, tedy příliš tragicky nahlížet na dětské neúspěchy. Někteří rodiče vnímají neúspěch svých dětí jako svou porážku a často jej považují za nenapravitelný. Tím se dítě učí bát se neúspěchů a vyhýbat se jim, protože je vnímají jako svou nedokonalost a nezdár, přitom je to spíše impuls k nápravě, měl by znamenat motivaci. Život není složen jen z úspěchů a rodiče na to musí dítě připravit, uznat nezdár a přemýšlet nad tím, proč se něco nepodařilo a vyvodit z toho nové nápady. Není správné pokud se rodiče bojí s dětmi hovořit

o emocích, je důležité vyjádřit radost, smutek, vztek, lítost a jiné. Rodič někdy přecení, nebo nedocení emoční projevy svého dítěte a přikládá jim zcela jinou důležitost a tak se může stát, že dítě začne projevovat psychickou nevyrovnanost, neboť nebylo pochopeno (Stuchlíková, 2005).

Helus (2004) hovoří o *autoritářské výchově* založené na převládajícím uplatňování příkazů, zákazů, a trestů, opírající se o ovládnutí dítěte hrozbou zavržení či odmítnutí lásky. „Výchovné autoritářství, jemuž je dítě vystaveno ze strany rodičů, ovlivňuje vývoj jeho osobnosti. Z takového dítěte zpravidla vyrůstá jedinec, který je vůči nadřazeným osobám podřízený, ale vůči osobám podléhajícím produkuje autoritářství. Tedy autorita rodiče se promítá do osobnosti dítěte jako její vnitřní impuls, jenž nadále – i v dospělosti, určuje jeho vlastní životní postoje ve významných situacích“ (Adorno In Helus, 2004, s. 46).

Jak tedy vidíme a píše to i Smolová (1990) všechny extrémy jsou nezdravé a výchovně neúčinné. Míra ve výchově velmi úzce souvisí s mírou její úspěšnosti, nadměrné kárání, stejně jako nadměrné mlčení, přetěžování dítěte, či malé pracovní vytížení, nadměrná ochrana dítěte, přemíra citu i jeho absence – to vše spolu s dalšími faktory utváří osobnosti nevyrovnané, méně cílevědomé, cynické, vnitřně osamělé, které se později mstí svému okolí, nebo mu stěžují život nedostatečnou sociální přizpůsobivostí.

Závěrem této kapitoly je třeba vyzvednout obtížnost rodičovské výchovy, člověk musí uvážit všechny potíže a následky, které přinese přemíra citu, či naopak jeho nedostatek, najít hranici a tu správnou míru. Rodič musí zodpovědně zvolit přístup ke svému dítěti a k jeho výchově, aby byl co nejefektivnější a vedl osobnost dítěte ke zdárnému utváření a dokončení. Je to úkol nelehký, ale se založením rodiny bychom měli mít na paměti, jakou zodpovědnost a práci budeme mít, že rodina není jen radost a životní úkol, ale přináší s sebou spoustu povinností.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

6.1. Cíle výzkumného šetření, formulace problému

Cílem této práce je zabývat se některými aspekty výchovným působením rodičů na dítě. Přičemž jde o snahu nahlédnout do rodinných vztahů a výchovných praktik rodičů. Na základě výzkumného šetření se pokusíme zjistit jaké důsledky na chování a osobnost dítěte má nedostatečná péče a pozornost rodičů. Přičemž nám půjde o konkrétní důsledky, které nedostatečná péče a pozornost rodičů může způsobovat. Působení rodičů na dítě je považováno za velmi důležitou část života každého člověka a toto se pokusíme průzkumem ověřit. Zaměříme se na možné negativní následky výchovy, které mohou jedinci způsobit velké problémy a v životě jej znevýhodnit. Tento okruh je velmi široký a pro kvalitní výzkum by bylo třeba řada let a spousta odborníků. Cílem práce není zjistit nové skutečnosti, ale na malém vzorku ověřit, co bylo zjištěno studiem teorie a co pramení z konkrétní empirie, letitých zkušeností pedagogů.

Na základě zmíněného cíle přichází v úvahu výzkumná otázka, která pro tuto práci zní takto: „Jaké důsledky má podle pedagogů základní školy se speciálními třídami nedostatečná pozornost a péče rodičů o dítě na jeho chování a osobnost?“ Je zde předpoklad, že zodpovězení této otázky umožní naplnit zvolený cíl.

Pedagogové základní školy se speciálními třídami se denně setkávají s dětmi s problémy v chování a často také s rodiči těchto dětí, proto tedy budou dotazy směřovány k nim, neboť je zřejmé, že jsou schopni nahlédnout do rodinného systému.

Na rodinu bude nahlíženo, jako na provázaný systém vzájemných vztahů a působení rodičů na dítě, přičemž budou zohledněny faktory, jež dítě ovlivňují, tedy vrozená povaha a vývoj jedince. Každé dítě si do života přináší určité vzorce chování a temperament, neboli rysy povahy, ty jej životem provází a jakékoli informace dítě přijímá, zpracovává je právě tak, jak si to jeho povaha žádá. Jednotlivá stádia vývoje mají vliv na to, jak se dítě kdy chová, protože s sebou nesou změny osobnosti, projevu a vystupování, vývoj jedince tedy udává míru možného působení na dítě.

Na dítě také působí škola, do které dítě dochází, neboť ta se snaží mu předávat hodnoty společnosti a učí ho morálce, kázni, respektu autoritě a jiné pro život důležité skutečnosti.

V tomto systému je klíčová interakce mezi rodiči a dítětem. Chování i osobnost dítěte určuje způsob i rozměr rodičovského působení. Například pokud je chování dítěte spíše umírněné a klidné, nevyžaduje to většinou takovou míru usměrnění, jako u živějšího dítěte. Rodiče svou péčí a pozorností ovlivňují dítě různými směry, negativně i pozitivně, málo péče či pozornosti může uškodit, stejně jako přemíra, a proto je potřeba přiměřeného množství. Skrze tyto dva faktory rodiče na dítě výchovně působí a podílí se tak na utváření jeho osobnosti, tím, že mu předávají určité vzory, hodnoty, způsoby jednání a další podstatné podněty.

Do konceptu rodiny lze zcela jednoznačně zařadit rodinné zázemí, tj. prostředí domova, které je polem, na němž se vzájemné rodinné interakce odehrávají. Rodiče domov utvářejí, převážně na nich záleží, jaká bude jeho podoba. Prostředí, ve kterém dítě žije souvisí s jeho vývojem, dítě se musí doma cítit bezpečně, dostatečně pohodlně a také potřebuje cítit lásku a uznání.

Systém rodiny a působení rodičů na dítě bude předmětem výzkumného šetření této práce.

6.2. Popis užitých metod

Byla zde zvolena metoda kvalitativního výzkumu, který se podle Hendla (1999) snaží o porozumění sociálním interakcím a každodenním vzorcům komunikace, které vytvářejí a udržují sociální pravidla a významy v daném kulturním prostředí. Disman (2002, s. 285) definuje kvalitativní výzkum takto: „Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality s cílem odkrýt význam pokládaný sdělovaným informacím.“ Přitom výzkumník se má snažit o získání co nejvíce informací, nalezení struktury a pravidelnosti, které v nich existují. Na základě těchto informací jsou vytvářeny nové hypotézy. Budeme se tedy snažit porozumět sociálnímu problému, vytvořit si komplexní obraz, analyzovat rozhovor a v interpretaci informovat o názorech účastníků.

K tomu abychom získali potřebné informace nejlépe poslouží technika rozhovoru, a proto je potřeba mít s konverzačním partnerem otevřený vztah. Je tedy vhodné použití slabě strukturované strategie výzkumu, která je pro rozhovor potřebná. Díky kvalitativnímu výzkumu lze získat hlubší a bohatší data. Za velkou výhodu je také považována možnost ověření, zda konverzační partner otázkám porozuměl.

Ve výzkumném šetření bude využita metoda polostrukturovaného rozhovoru, neboli rozhovor s návodem. Podle Hendla (1999) je to rozhovor, který je ze strany tazatele volně

usměřován podle připraveného návodu, přičemž tento návod představuje seznam otázek nebo témat, které je nutné v rámci rozhovoru probrat. Návod má zajistit, aby se probrali všechna témata, která jsou pro tazatele zajímavá. Tazatel má při tom volnost přizpůsobovat formulace otázek a jejich pořadí podle situace, a má možnost co nejvýhodněji využít čas k rozhovoru.

Při rozhovoru budeme vycházet z orientačních okruhů, které jsme si v souladu se stanoveným cílem práce formulovali, a které jsme následně rozpracovali do výzkumných otázek. Na tomto místě budou uvedeny okruhy a k nim stanovené otázky pokládané respondentům. Bližší rozpracování bude možno naléznout v kapitole sedmé, kde budou zjištěná data analyzována a interpretována.

Okruhy otázek zní takto:

1. okruh: Nejčastější typy rodin dětí s problémy v chování a nedostatečná spolupráce rodin se školou.
2. okruh: Problémy v chování dětí a možná provázanost s působením rodičů. Průběh problémového chování.
3. okruh: Přejímání hodnot a vzorů rodičů.
4. okruh: Nedostatečná péče rodičů a její následky projevující se na chování a osobnosti dítěte.

Jak již bylo zmíněno v šetření se zaměříme na kvalitativní analýzu odpovědí respondentů na následující otázky:

1. Můžete zhodnotit jaká je mezi školou a rodiči spolupráce?
2. Lze říci s jakým typem rodičů se Vám nejlépe spolupracuje?
3. Z jakých rodin pochází děti s problémy v chování, lze najít společné charakteristiky?
4. V čem se podle Vás nejčastěji projevují tyto problémy v chování?
5. Jaký je vývoj v chování u dítěte s těmito problémy za dobu, co s ním pracujete?
6. Máte možnost vypořádat, zda se na děti přenáší rodičovské vzory, neboli komunikační vzorce a hodnotová orientace?
7. Můžete uvést příklad konkrétních vzorů?
8. Je možná přímá souvislost mezi chováním dětí a důsledky chybného vlivu?
9. V čem se dle Vašeho názoru projevuje nedostatečná péče rodičů?

10. Jak se (podle Vás) může nedostatek péče a pozornosti rodičů projevit na chování a osobnosti dítěte?

6.3. Popis a organizace vlastního šetření

Předmětem výzkumného šetření je rodina a působení rodičů na dítě. Nahlédnutí do působení rodinných vztahů a komunikace je úkol nelehký. V našem šetření jsme se rozhodli opřít o výpovědi zkušených pedagogů, kteří jsou s dětmi pravidelně v kontaktu. Vzhledem ke každodenní interakci pedagog – dítě, se lze oprávněně domnívat, že pedagogové mají určitý náhled do rodinného systému, neboť jsou s rodiči v kontaktu a z chování i jednání dítěte mohou usoudit jaké vztahy v rodinách existují. Pokusíme se tedy získat informace o determinaci působení rodiny prostřednictvím pedagogů základní školy se speciálními třídami. Jde nám zejména o jejich obecný názor, podložený lety zkušeností, nikoli o zamření na konkrétní dítě, popřípadě děti, či třídu.

Konverzačními partnery se tedy stali pedagogové Speciální školy v Brně. Rozhovor byl veden s osmi pedagogy, konkrétně sedmi ženami a jedním mužem. Všichni konverzační partneři měli utvořený obraz o rodinném prostředí dětí, se kterými pracují a s rodiči těchto dětí se i setkávají. Na konkrétních případech byli ve většině schopni říci svůj názor, jaké vztahy a situace v rodinách panují.

Oslovení konverzační partneři s výzkumem souhlasili, jejich účast byla dobrovolná. Jednotlivé rozhovory bylo nutno zaznamenávat na diktafon a dotazování s tímto byli vždy předem srozuměni.

Před samotným rozhovorem byla vždy konverzačnímu partnerovi sdělena informace týkající se výzkumu a jeho etiky. Objasněn byl také účel šetření a jeho anonymita. Dotazování byli ujištěni, že všechny poskytnuté informace o jejich identifikaci budou pozměněny a v samotné práci nebudou uvedeny žádné skutečnosti týkající se jejich osoby, které by mohly narušit jejich anonymitu. Také byli upozorněni na skutečnost, že rozhovor bude použit výhradně pro potřeby bakalářské práce.

V rámci této kapitoly je vhodné zmínit fakt, že nahrávání na diktafon mohlo značně ztížit konverzačním partnerům odpovídání na dotazy a celkové pocity spojené s rozhovorem. Po upozornění na diktafon většinou dotazování znervózňeli a v průběhu rozhovoru přístroj s nedůvěrou sledovali, jejich neklidný stav bylo možno z neverbální komunikace velmi dobře

zaznamenat. Někteří konverzační partneři po skončení rozhovoru uvedli, že diktafon jim neumožnil plné soustředění a mimo diktafon by mi snad odpovídali lépe. Dokonce z jejich strany bylo doporučeno, abych rozhovor nahrávala tajně, což bylo zavrženo s vysvětlením neetického jednání.

V průběhu rozhovoru bylo dbáno na dodržení etických zásad vedení rozhovoru tak, aby nebyla žádnému z dotazovaných způsobena psychická, či fyzická újma.

6.4. Charakteristiky a popis vzorku

Níže uvedené údaje byly získány v úvodu, nebo v závěru rozhovoru od každého konverzačního partnera, a to tak aby nenarušily jeho průběh. Zmíněné charakteristiky tvoří vždy jméno konverzačního partnera, které je z etických důvodů pozměněno, dále věk, dosažené vzdělání, doba praxe v oboru a vystupování při rozhovoru.

- *paní Jana*, 39 let, VŠ – praxe v oboru 11 let. Při rozhovoru byla mírně nervózní, sledovala diktafon, spěchala. Byla velmi aktivní, otevřená, snažila se sdělit, co nejvíce informací. I mimo rozhovor na konkrétních případech objasňovala různé skutečnosti.
- *paní Jitka*, 51 let, VŠ – praxe v oboru 24 let. Velmi milá a otevřená paní. Mluvila pomalu, ale obsáhle, dbala na řádné vysvětlení toho, jak skutečnosti vnímá. Po skončení nahrávání ještě dlouho diskutovala.
- *paní Milena*, 50 let, VŠ – praxe v oboru 22 let. Mírně nervózní, mluvila pomalu a s rozvahou. Z diktafonu měla obavy. Milá, příjemná a vstřícná paní. Po skončení rozhovoru ještě delší dobu hovořila.
- *paní Věra*, 52 let, VŠ – praxe v oboru 23 let. Velmi aktivní, rázná, zajímala se o výzkum a mluvila po ukončení rozhovoru, dokonce i před ním. Sdílná a otevřená. Mírně nervózní z diktafonu.
- *slečna Iva*, 27 let, VŠ – praxe v oboru 1 rok. Dříve zaměstnaná v Dětském domově. Během dotazování byla klidná, otevřená, hovořila souvisle a se zaujetím. Velmi příjemná a ochotná mluvit.
- *paní Klára*, 38 let, VŠ – praxe v oboru 10 let. Mluvila poměrně stručně, ne s velkým zájmem. Spěchala.

- *paní Monika*, 40 let, VŠ – praxe v oboru 12 let. Mluvila spíše stručně, ale k věci. Spěchala, byla příjemná.
- *pan Petr*, 28 let, VŠ – praxe v oboru 1 rok. Mluvil krátce a většinou pomalu, klidný a milý, spíše pasivní. Hodně se v průběhu dotazování zamýšlel.

Závěrem této podkapitoly lze říci, že rozhovory probíhali většinou v dobré atmosféře, názory konverzačních partnerů byly přijímány neutrálně, aby nedošlo k jejich ovlivnění. Samotné nahrávání na diktafon mnohdy dotazované znervózňeli, nicméně toto zařízení pomohlo k zaznamenání dat a také k tomu, aby nedošlo k výraznějšímu odklonu od daného tématu. Po ukončení nahrávání se někteří dotazovaní rozmluvili, přičemž navázali na toto téma, ale brzy se odklonili do roviny sdělování jejich pocitů zmaru a beznaděje, hodnocení a srovnání současnosti s minulostí a dřívější zkušeností. Lze tedy říci, že i když dotazovaní obsáhleji hovořili mimo diktafon, sdělené informace byly od tématu práce vzdáleny a ve většině je nebylo možno použít.

7. VLASTNÍ VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole se pokusíme o analýzu a následnou interpretaci výsledků realizovaného šetření. Interpretace bude provedena na základě zvolené metody kvalitativního výzkumu a s ním související technikou sběru dat, tedy rozhovoru s jednotlivými konverzačními partnery. V předchozí kapitole byly vtipovány čtyři základní okruhy, kterých se budeme nadále držet a interpretaci podle nich členit.

Okruh 1. : Nejčastější typy rodin dětí s problémy v chování a nedostatečná spolupráce rodin se školou.

Rodina je primárním prostředím dítěte, v ní se vyvíjí, roste, komunikuje, nějak se chová, projevuje emoce a celkově se připravuje na svůj budoucí život. Je velmi důležité, jaké je ono prostředí, zda je podnětné a jsou v něm dobré podmínky na zdárný vývoj osobnosti, či naopak na podněty chudé a nepřispívá k jeho rozvoji. Proto byla první část rozhovoru s konverzačními partnery orientována na otázky týkající se typů rodin dětí s problémy v chování. Zákonnou povinností rodiče je zajistit dítěti základní vzdělání a to většinou prostřednictvím školní docházky. Dle zájmu rodiny o vzdělávání dítěte lze tedy identifikovat jakési zanedbání, či nedostatečné působení rodičů. V úvodu rozhovoru byly právě z tohoto důvodu také pokládány otázky související se spoluprací rodin se školou.

Pokusme se shrnout výpovědi týkající se typů rodin, z jakých rodin nejčastěji pochází děti s problémy v chování.

Konverzační partneři uvedli, že děti s problémy v chování pochází často z romských rodin, není to však pravidlem, spíše tuto skutečnost přisuzují typu školy, na které učí. Hovořili také o tom, že tyto děti pochází ze sociálně slabých rodin, tedy rodin na nízké sociální úrovni.

Pro ilustraci lze uvést některé výpovědi respondentů:

Jitka, 51 let: „Hlavně z romských rodin, ale není to vždy, to je v této třídě konkrétně, ale jinak to nemusí být pravidlem. Jsou to takové rodiny z nižší sociální úrovně, to zázemí těch dětí je nízké, proto asi to tam tak nějak nefunguje ...“

Věra 52: „Romské rodiny ve velkém a pak z těch rodin socio s nízkou socio-kulturou? Sociálně slabých rodin..... Jinak je to v pohodě, jo socio-kultura je tam slabá v těch rodinách, než v těch ostatních.“

Někteří dotazovaní shodně zařadili další spojující charakteristiku rodin, ze kterých se rekrutují tyto děti pocházející z rodin se špatným hodnotovým žebříčkem. Není to jen o tom, že je dítě sociálně znevýhodněno, stává se také, že dítě s problémy v chování je z rodiny, kde má vše, co jen chce, je vyvyšováno nad ostatní a nese si v sobě to, že ono samo je nejlepší a nadřazeno ostatním. Z toho mohou pramenit problémy v kolektivu a celkově v interakci s lidmi, kdy si dítě neuvědomuje své chyby, protože rodina ho učí, že ono samo žádné chyby nemá a nedělá.

Jana, 38 let: „...jsou rodiny, kde mají děti problémy v chování, které sice nejsou nějak sociálně handicapovány, ale spíš jsou postaveni v žebříčku společenském výše, ale kde jsou poněkud posunuté... je poněkud posunutý hodnotový žebříček...“

Dva dotazovaní uvedli, že děti s problémy v chování pocházejí z neúplných rodin, protože dítěti chybí vzor jednoho z rodičů:

Milena, 50 let: „...hodně velké problémy jsou u dětí z neúplných rodin. Tam kde chybí táta, tak u kluků chybí táta jako vzor, to jsem se takhle setkala a když tam není máma, tak je to ještě horší teda...“

Výpovědi týkající se spolupráce rodičů se školou.

Všichni dotazovaní se shodli na tom, že spolupráce rodičů problémových dětí se školou je velmi slabá, až žádná. Spolupráce probíhá zejména s neromskými rodinami, rodinami alespoň se základním vzděláním a takovými, jejichž členové - rodiče mají utvořené nějaké pracovní návyky a mají představu o výchově dítěte. Jinak je zájem rodičů o školu a dítě ve škole spíše pod

nějakou pohrůžkou, či vynucována Orgánem sociálně právní ochrany dětí a v případě, kdy je potřeba vyřešit nějak vyhocený problém:

Klára, 37 let: *„...více méně nulová, ta spolupráce se děje ve své podstatě, co se týče především neomluvené absence, takže se spolupracuje i s OPD, se speciálním odborem, ale co se týče toho, že by rodiče sami jevíli zájem, tak to ne.“*

Jana, 38 let: *„...spolupráce určitým způsobem vážne.... neexistuje tady přirozený zájem rodičů o školu. Zájem, nebo nějaké projevy zájmu o školu nastávají pouze v případě, že nastane problém, to znamená, kdy už konflikt je nějakým způsobem vyhrocený.Rodiče i děti jsou předvoláni více méně násilně, částečně pod nějakou pohrůžkou, protože se potom bojí nějakých sankcí, ať finančních, nebo právních – protože často děti bývají pod dozorem sociálních kurátorů...“*

Věra, 52 let: *„No když spolupracují, tak jsou to rodiče, kteří mají zájem, kteří se o své děti starají a jsou to většinou rodiče.... Jestli to můžu říct, třeba se vzděláním aspoň základním, kteří mají práci a těch je málo vlastně...“*

Milena, 50 let: *„...takže mezi školou a rodiči je dvojí a rozdělila bych to tak, jak se to nemá říkat. To znamená, že děti od rodičů bílých s nimiž je spolupráce velice dobrá rodiče mají zájem, děti chodí do školy upravené, čisté, podepsané úkoly, rodiče se ptají, mají zájem, zda se jim daří... A romské rodiče nespupracují a dostávají se jenom na výchovné komise, když chceme vyřešit nějaký problém.“*

Okruh 2.: Problémy v chování dětí a možná provázanost s působením rodičů. Průběh problémového chování.

Výpovědi týkající se konkrétních projevů problémového chování.

Všichni konverzační partneři pojmenovali konkrétní projevy problémů v chování jako agresivní, hrubé, někdy až sprosté chování. Dotazovaní také uváděli, že děti s problémy v chování nejsou vedeny k podstatným hodnotám a jejich uznávání. Mezi problémy v chování podle dotazovaných také patří napadání ostatních, experimentátorství s drogami, kriminalita, problémy s docházkou, hyperaktivita.

Respondenti také viděli problémy v chování ve střetu norem, které vyžaduje škola a ke kterým jsou vedeny doma. Také zmínili skutečnost, že rodiny těmto dětem s problémy v chování nedali základ a oni tak nemají vytvořený hodnotový žebříček, a zmíněné problémy v chování tedy pramení z toho, že děti neví co je dobré a co špatné:

Iva, 27 let: *„...tak ty problémy v chování se projevují především agresivitou těch dětí, kdy oni opravdu spoustu věcí řeší násilím jo? ... oni útočí na všechny pořád, neustále a v podstatě jádrem té hodiny je, napřed je zklidnit, pak je usadit a nějakým způsobem, ani ne tak to učivo jako prostě zvládnout to chování napřed...“*

Věra, 52 let: *„Hyperaktivita v první řadě, hlučné chování, nenosí si úlohy, drzé, odmouávají, nemají vůbec, neuznávají žádné hodnoty, nejsou vedeny k žádným hodnotám. Takže škola jako taková je nezajímá a z toho vlastně pramení ty problémy...“*

Jana, 38 let: *„...problém je spíše střet určitých norem, protože oni jsou vychováni v určitých normách a a v jiném způsobu jednání, než my vlastně tady vyžadujeme a my vyžadujeme to, co vyžaduje společnost ...Pak jsou ty problémy, které vyplývají z deprivace citové a ty se projevují často zvýšenou agresivitou, napadáním ostatních, malou snášenlivostí...“*

Výpovědi týkající se emocí ve výchově.

Při vedení rozhovoru mnohdy vyplynula otázka na emoce projevované rodiči. Konverzační partneři uváděli, že rodiče děti mají rádi, problém spíše vidí v tom, že nevedou děti k tomu, co je pro společnost důležité. Citová deprivace však podle dotazovaných může způsobit dítěti mnoho problémů s chováním a pokud dítě není milováno, nemůže se dále zdravě vyvíjet.

Jana, 38 let: *„...jsou ty problémy, které vyplývají z deprivace citové a ty se projevují často zvýšenou agresivitou, napadáním ostatních, malou snášenlivostí.... děti s poruchami chování v podstatě všechny jsou citově deprimované a i když tak nevypadají, když se chovají velice agresivně, tak jsou velice empatické... každé dítě ať je jakkoli handicapované, ať je jakékoli barvy pleti, ať je z jakéhokoli kontinentu, tak v podstatě je to mládě, které potřebuje dostatečnou lásku... pokud dítě není přijímáno, byť s chybami a rodinou milováno, byť musí být usměřňováno, musí mu být dáno najevo co je špatné a co je dobré, ale přesto musí být přijímáno, tak prostě nemůže se vyvíjet dál.“*

Iva, 27 let: „...tam jde totiž o ty hodnoty, oni ty děti jako mají rádi... jenom prostě přijímá to, co ona považuje za důležitý, ty emoce tam jsou rozhodně jsou, ty rodiče mají ty děcka rádi, akorát jim nepříjde že je důležité vzdělání.“

Konverzační partneři potvrdili, co je uvedeno v literatuře a sice, co píše Frank (1996), že děti, které byly ochuzeny o pocit lásky, či jejich rodiče na ně neměli čas, nebo byly podceňovány, zahanbovány a nedostávalo se jim pochvaly, se uchylují k negativním činnostem a častěji u nich dochází k poruchám chování.

Výpovědi týkající se poruch chování u dětí v důsledku chybného výchovného vlivu.

Převážná většina dotazovaných vidí poruchy chování v souvislosti s chybným výchovným vlivem a považují je i za jakýsi spouštěcí mechanismus. Podle konverzačních partnerů jsou poruchy chování způsobeny nedostatečným uspokojováním životních potřeb a také nepochopením dítěte.

Dotazovaní se vyjádřili, že pokud je dítě nepochopené a nespokojené, tak zlobí a rodičům toto pochopení, či uspokojování potřeb mnohdy dělá problémy:

Věra, 52 let: „Naprostě jasně, úplně je to daný ta hyperaktivita tam je, třeba nějaká lehká mozková dysfunkce tam je, ale když to děcko není správně vedený, tak se to samozřejmě prohlubuje. Protože to děcko je nepochopený a tím pádem nespokojený a to s sebou nese agresivitu a všechny ty negativní jevy a ne jenom doma, ale i ve škole.“

Jana, 38 let: „V podstatě každé negativní chování dítěte ať vyšetřeného, nebo nevyšetřeného, ať s handicapem, nebo bez handicapu, v podstatě signalizuje nějaký nedostatek ... jo?... v oblasti, ať citové nebo přijetí okolí, nebo v oblasti seberealizace, nebo v růstu vlastního já, kde vlastně ti dospělí mu něco neumožnili a když má dítě hlad, když je maličké a má hlad, tak brečí a křičí a dožaduje se. Když je veliké, nebo větší samozřejmě už se samo nají, ale má zase širší potřeby, tak když není třeba dostatečně společensky... není mu dávana dostatečná úcta nebo dostatečný prostor k realizaci, není dostatečně chváleno, těch aspektů je strašně moc, tak zase svým způsobem křičí.... Oni se dostávají do nějakého deficitu a dávají ho najevo špatným negativním chováním, my tomu říkáme poruchy chování, ale v mnoha případech je to spíš

porucha toho, co jsme jim dali joo? Z toho vyplývá, že teda v důsledku chybného výchovného vlivu to sice může být, ale spíše je to otázka syčení základních životních potřeb.“

Výpovědi týkající se vývoje problémového chování u dítěte.

Konverzační partneři vypověděli, že s dítětem pracují krátkou dobu na to, aby mohli vypořádat větší změny v chování. Základem práce s dítětem je potřeba pevných pravidel a systematické působení, při takovémto postupu se chování dítěte jako jednotlivce a vztah k učiteli zlepšuje, nezlepšuje se však v kolektivu, či v rodině. Pedagogům se těžko určuje vývoj v chování, protože s dítětem pracují pouze jeden, či dva roky, po té dítě přechází do jiné třídy, k jinému učiteli a zde si opět musí zvykat na nová pravidla. Respondenti uvedli, že po navázání vztahu a vytvoření důvěry se s dítětem dá velmi dobře pracovat. V domácím prostředí však nevidí změny chování k lepšímu.

Milena, 50 let: *„no... jako to dítě si zvykne na školní docházku, zvykne si na moje chování. Ví vlastně nějaké ty požadavky, které já chci, no ale, takové to skutečné zlepšení v té rodině tam fakt není. Bych řekla, že je ve třídě mezi mnou a dítětem, ale kdybyste brala on - rodič, on - spolužák, tak to zůstane hodně stejné, to se ani moc nemění teda.“*

Věra, 52 let: *„...když se s těma děckama pracuje systematicky, možná kdyby se nestřídali učitelé, tak by se to možná dalo, ale tady na této škole se střídají učitelé, každý rok mají jiného vyučujícího, takže návaznost žádná, než si zvyknou... U romských děcek bych řekla, že to de dolů, tam je ta úroveň stále menší, problémy jsou větší a zájem rodičů je menší...“*

Okruh 3. : Přijímání hodnot a vzorů rodičů.

Dítě ve své rodině získává základní hodnoty, normy, vzory, přijímá komunikační styly a utváří si podle své rodiny a domácího prostředí pohled na svět. Rodinný systém je založen na vzájemných interakcích a tyto probíhají podle určitých vzorců, které rodinu tvoří. Dítě si tyto vzorce zachovává a podle nich také vystupuje.

Výpovědi týkající se vzorů a hodnot, které děti od rodičů přejímají.

Konverzační partneři se ve výpovědích jednoznačně shodli na tom, že děti od svých rodičů přejímají vzory i hodnotovou orientaci a to jak kladné, tak záporné. V průběhu celého rozhovoru se dotazovaní o vzorech a hodnotách stále zmiňovali a vraceli se k nim. Hovořili o tom, že děti nemají vytvořený hodnotový žebříček a neví kam až mohou ve svém jednání zajít. Jako konkrétní příklady dotazovaní uváděli nadřazenost rodičů a tudíž i dětí, stejně tak roztěkanost, či absenci pracovních návyků. Pedagogové, tedy naši konverzační partneři uváděli příklady konkrétních rodin, kdy stejně, jak se choval rodič při kontaktu s nimi, se chová i dítě.

Věra, 52 let: *„V podstatě vzory chování a jednání těch rodičů. To znamená tady u těch dětí, kde je nějaká péče, tak tam je vidět, že ty děcka chtějí mít nějaký výsledky ve škole, chtějí se vyučit, mají zájem. U těch děcek, co jsou zvyklý, že jim společnost dává, tak se chovají úplně stejně, jsou hluční, všechno chtějí, nemají potřebu odvádět žádný... Chovají se úplně stejně jak ty rodiče, řvou, je to úplně stejný, takže tam, kde se pracuje, kde rodiče chodí do zaměstnání, kde je to vidět, že tam ty děcka se chovají stejně.“*

Petr, 28 let: *„No u některých dětí, který jsou takový živější tak určitě, oni právě říkají, to, co dělá taťka a mamka, tak se snaží dělat právě to, co řeknou nějaký ty negativní věci, co dělají jejich rodiče, tak to z nich vidím v jejich chování... Ta výchova, rodina, jaký mají hodnoty v rodině, co jim řeknou, co je dobrý, co je špatný, tak to se na těch děckách odráží a nesou si to už furt...“*

Konverzační partneři opět potvrdili skutečnosti, které jsou zaznamenány v teoretické části, v kapitole Rodičovské vzory. Děti od svých rodičů přejímají způsoby chování, komunikace a vystupování. Jak píše Piřha (2006) děti napodobují své rodiče, mnohdy když pozorujeme děti, poznáváme jak a o čem mluví rodiče.

Okruh 4. : Nedostatečná péče rodičů a její následky projevující se na chování a osobnosti dítěte.

Tento okruh byl věnován otázkám péče a pozornosti rodičů, jaké jsou projevy nedostatečné péče a jak se může odrazit na chování a osobnosti dítěte. Spíše tady jde

o konkrétní názory konverzačních partnerů, jaké má asi takové rodičovské působení důsledky pro dítě v přítomnosti i v budoucnu.

Výpovědi týkající se nedostatečné péče rodičů, jak se konkrétně projevuje.

V této souvislosti většinou dotazovaní uváděli, že dítě nenosí do školy svačinu, chodí neupravené a nemá základní pomůcky. Spíše se pak zmiňovali, že vidí nedostatečnou péči a pozornost v tom, že rodiče o dítě pečovat neumí, nemají na něj čas, jsou lhostejní. V rodině neprobíhá dostatečná komunikace, dávají dítěti špatné návyky a neurčí mu hranice. Dítě v rodině postrádá přirozený zájem o svou osobu a nějaké společné akce. Někteří dotázaní uvedli v souvislosti s nedostatečnou péčí nezájem o školu.

Věra, 52 let: *„...nedostatečná péče rodičů u našeho typu žáků je právě v té komunikaci. Oni mají po materiální stránce docela všechno a chybí jim společné akce, společné obědy, společné snídaně, společné věci, prostě ta rodina žije vedle sebe, ne spolu. Oni nežijou spolu, to bych řekla, že to jim chybí, že oni si lítají, kde chtěou. Jo a tam se rodí děcka, ta máma většinou nemá čas, protože je minimálně šest sedm děcek v té rodině a neumí to ani mnohdy. Takže já bych řekla, že to, že tam právě není ta dostatečná komunikace, že si nerozumí.“*

Jana, 38 let: *„...nedostatečná péče rodičů, zase je většinou v tom, že nejsou dostatečně syceny, že jim nejsou dány hranice chování, že zájem není jednoznačný, že jsou buďto strašně chváleny, nebo potom na druhé straně bity a nepřiměřeně trestány. Je tam nedostatečná, je to nevyvážená výchova, která je vlastně ode zdi ke zdi a oni někdy neví, jestli tohle je špatně, nebo tohle je dobře...“*

Výpovědi týkající se projevů nedostatečné péče a pozornosti na chování a osobnosti dítěte.

Konverzační partneři zde většinou shrnuli celé naše povídání, hovořili o tom, že dítě nemá kladné vzory a hodnoty, podle nichž by se mělo chovat, je agresivní, napodobuje chování rodiče. Dále dotazovaní uváděli, že dítě není rozvíjeno a není schopno se rozvíjet, jeho chování je na nižší úrovni, absentuje ve škole, chová se povýšeně, nebo je zakřiklé. U dítěte chybí pracovní návyky, není pro něj důležité vzdělání, neví jak se má správně chovat.

Milena, 50 let: „...ty děcka nejsou rozvíjeny po žádné stránce a vlastně to děcko na to doplácí především tím, že není schopný vlastně žádného vzdělávání, žádného rozvíjení, působí vlastně jakoby bych řekla i hloupější i mladší, na nižší mentální úrovni, že je...“

Jana, 38 let: „Kdybysme se o děti starali, milovali je, nedávali jim všechno co chtějí, protože se říká – nejlepší je ten rodič, který dítěti nedá všechno co chce, aby měly čas po něčem toužit, aby měly čas o něco usilovat. Abysme respektovali jejich přání, jejich jinakost, jejich specifčnost, jejich nadání, jejich talent, jejich schopnosti a kdybychom po nich nechtěli, aby plnily naše sny, tak by to bylo všechno v pořádku.“

Klára, 37 let: „No od problémového chování ve škole, co se týče zesměšňování spolužáků, agresivního chování, experimentování s drogami, kouření od první třídy, po absentérství ve třídě... až já nevím po co všechno.“

Monika, 40 let: „Zásadním způsobem a to tak, že to dítě nemá kladné vzory chování, nemá správně postavený žebříček hodnot a špatně se potom orientuje ve společnosti, špatně si buduje kariéru, protože ani neví, že nějaká kariéra je potřeba, že prostě to vzdělání je k něčemu nutné, potřebné...“

7.1. Analýza a interpretace získaných dat

Z interpretací výpovědí konverzačních partnerů zaznamenaných v předchozí kapitole vyplývají určité skutečnosti o vlivu působení rodičů na dítě, které mohou být také odpovědí na výzkumnou otázku: *Jaké důsledky má podle pedagogů základní školy se speciálními třídami nedostatečná pozornost a péče rodičů o dítě na jeho chování a osobnost?*

Většina dětí s problémy v chování na tomto typu školy, tedy školy speciální, pochází z romských rodin, není to však pravidlem. Problémy mají děti ze sociálně slabých rodin, rodin se špatným hodnotovým žebříčkem a tedy celkově rodin na nízké úrovni. Nejsou také výjimkou rodiny neúplné, kde chybí jeden rodičovský vzor.

Spolupráce rodičů se školou je převážně velmi slabá, většinou vynucena pohružkami Orgánu sociálně právní ochrany dětí. Rodiče se zajímají až v momentě, kdy je potřeba řešit vyhrocené problémy. Tento nezájem o školu, podle konverzačních partnerů pramení ze skutečnosti, že pro rodiny není vzdělání důležité, rodiče často nepracují a tak nevidí návaznost mezi vzděláváním a pozdější potřebou výdělků. Samozřejmě existují rodiny, se kterými je

spolupráce dobrá a to jsou ty, kde je zájem o vzdělávání, rodiče pracují, informují se ve škole o prospěchu svých dětí a dbají na jejich docházku.

Konverzační partneři se ve výpovědích jednoznačně shodli na tom, že děti od svých rodičů přejímají vzory i hodnotovou orientaci a to jak kladné, tak záporné. Tyto hodnoty a vzory neustále ovlivňují vystupování, chování a způsoby dětí. To co se děti v rodině naučí, si s sebou nesou celý život. Jako konkrétní vzory získané z rodin uváděli dotazovaní nadřazenost dětí, roztěkanost, lhostejnost, či absenci pracovních návyků. Nejčastěji pedagogové hovořili o nezájmu o vzdělávání, který rodiče na své děti přenášejí. Klíčové je, že rodiče dítěti nepředávají základní potřebné normy společnosti a nenaučí je rozlišovat mezi dobrým a špatným, mnohdy to totiž sami neznají. U dětí také dochází ke střetu norem, které mají v rodině s těmi, které po nich vyžaduje společnost. Problémy v chování dětí jsou tedy často odrazem skutečnosti, že nejsou vedeny k hodnotám, které společnost uznává, nejednají podle nich a tudíž jsou vnímány jako problémové. Není to jen o tom, že je dítě sociálně znevýhodněno, stává se také, že dítě s problémy v chování je z rodiny, kde má vše, co jen chce a je vyvyšováno nad ostatní. Z toho mohou pramenit problémy v kolektivu a celkově v interakci s lidmi, kdy si dítě neuvědomuje své chyby, protože rodina ho učí, že ono samo žádné chyby nemá a nedělá.

Zmíněné problémy se převážně odrážejí v chování a to agresivním, hrubým a sprostým. Děti nerespektují autoritu a bez zamyšlení urážejí ostatní spolužáky, či učitele. Mezi problémy v chování podle dotazovaných také patří napadání ostatních, experimentátorství s drogami, kriminalita, problémy s docházkou, či hyperaktivita. Problémy s chováním, které děti ve škole mají, převážně souvisejí s nepochopením a nedostatečným sycením základních životních potřeb. Za dobu, co s dítětem pedagog pracuje se zlepšil vztah učitel a žák, ke zlepšení ve třídě, či v rodině však většinou nedochází.

Co se týče poruch chování, ty podle dotazovaných pramení z nedostatečného uspokojování životních potřeb. Nepochopení, či neuspokojení dítěte může být spouštěcím mechanismem pro vznik poruchy chování. Nedostatečná péče rodičů tedy může podpořit rozvoj poruch chování, či prohloubit tyto poruchy, nemusí být ale jediným činitelem. Zde také vidíme propojení zjištěného z teorií, kdy v kapitole Vznik poruch chování je možné se dočíst slova Franka (1996), který říká, že k poruchám chování dochází především v důsledku chybného výchovného vlivu, jako následek citového strádání, poruch sebehodnocení, či celkové osobnostní bezradnosti dítěte.

Nedostatečná péče rodičů spočívá v tom, že rodiče na dítě nemají čas, nepředají mu základní hygienické návyky, neurčí mu hranice, jsou k němu lhostejní. Mnohdy o dítě ani pečovat neumí, nerozvíjejí jeho silné stránky a jeho potenciál. Rodiče s dítětem nekomunikují, nemají s ním žádné společné akce, nezakládají si na společných zážitcích, hrách, stolování, členové rodiny žijí spíše vedle sebe, nežli spolu.

8. DISKUZE

Předložená práce je orientační sondou do složité problematiky působení rodiny na osobnost dítěte.

Teoretická část této práce je jakýmsi výběrem nejpodstatnějších skutečností vztahující se ke sledovanému. Zabývá se jím totiž spousta autorů, a proto nebylo snadné vytřídit z tohoto množství zdrojů nejpůvodnější informace. Cílem a snahou bylo projít co nejvíce autorů a tedy i poznatků a vybrat ty, které se co nejlépe vztahovaly ke zvolenému cíli. Vzhledem k množství literatury, která byla pro toto téma vhodná, je třeba připustit, že i přes snahu najít to nejužitečnější, nemusí být práce dostatečně kvalitní. Přesto že orientace v odborných pramenech byla náročná, pociťuji zdokonalení v práci s textem a vyhledáváním informací.

Vlastní výzkum vychází jak z odborné literatury, tak z pedagogických zkušeností učitelů základní školy se speciálními třídami. Není pochyb o tom, že se v této části odráží nedostatek zkušeností s výzkumem. Literatura věnovaná výzkumům vyzvedává v kvalitativním zkoumání především potřebnost praktických zkušeností. Snažila jsem se přistupovat ke výzkumnému šetření zodpovědně a proniknout do logiky kvalitativního výzkumu. Domnívám se, že na stanovenou výzkumnou otázku se mi v práci podařilo odpovědět a ukázat, co způsobuje nedostatečná péče a pozornost rodičů na chování a osobnosti dítěte. Odpověď na výzkumnou otázku byla podrobněji rozpracována v předchozí podkapitole 7.1., shrneme-li na tomto místě celkové výsledky rozhovorů se zkušenými pedagogy je zřejmé, že vliv rodičovského působení na dítě je velký. Mívají – li děti problémy v chování, je velmi pravděpodobné, že se rekrutují z rodin na nízké socio-kulturní úrovni, konkrétně se jedná o agresivní chování, nerespektování autority, protispolečenská činnost. Nedostatečná péče rodičů v důsledku neuspokojování životních potřeb může podpořit rozvoj poruch chování, či prohloubit tyto poruchy, nemusí být ale jediným činitelem.

ZÁVĚR

V teoretické části práce bylo studiem literatury zjištěno, že důležitou roli ve výchově hraje věk jedince, ten totiž souvisí s tím, zda je připraven získávat a zpracovávat určité informace. Pokud tyto informace nedostane vůbec, nebo je dostane dříve než je připraven, není schopen se s nimi vypořádat a problém je na světě. Místem rodičovské výchovy je domov, pokud se zde dítě necítí v bezpečí a chybí základní rysy, je ohrožen jeho zdravý vývoj. Největší zodpovědnost za výchovu mají rodiče, kteří by měli o dítě pečovat a vytvořit mu citovou základnu, jinak se může stát zanedbaným jedincem a jeho sociální fungování nebude rozvinuto. Dítě od rodičů přebírá vzorce chování a hodnoty, tyto by tedy měly být příkladné a v rámci norem společnosti. Při výchově je klíčovým prvkem povaha dítěte a to je třeba zohledňovat, jedinec se rodí s určitou výbavou, ta by se měla stát vodítkem způsobu výchovy a rodiče by měli dávat směr jejímu správnému vývoji. Z různých výzkumů uváděných teoretické části vyplynulo, že k poruchám chování dochází často v důsledku chybného výchovného vlivu, přičemž toto souvisí s různými přístupy k dítěti. Pedagogové jež zodpovídali otázky výzkumného šetření práce, tuto skutečnost také potvrdili, tedy lze říci, že shromážděná data se po většinou shodují s informacemi získaných z literatury.

Na malém vzorku se podařilo zjistit jaké důsledky má nedostatečná péče a pozornost rodičů na chování a osobnosti dítěte a je patrné také propojení s teorií. Dítě a zejména jeho chování je ve velké míře ovlivněno rodiči. Převážně se jedná o nápodobu, tedy převzetí určitých způsobů. Z nepochopení dítěte a nedostatečného uspokojení a sycení jeho základních potřeb vyplývá spousta negativního, jež se později odrazí v chování dítěte, protože pokud se mu něčeho nedostává, tak logicky se snaží tento nedostatek uspokojit. Dítě většinou neví, jak se dožádat potřebného, protože se mohlo stát, že dřívější regulérní snahy selhaly, rodiče jim nevěnovali pozornost a tak se dítě uchyluje k agresi, či jinému problémovému chování, kterým se snaží dosáhnout uspokojení.

V celé práci je poukazováno na to, jak zásadní vliv mají rodiče na své děti, jejich chování a vývoj jejich osobnosti. Každá zdánlivá maličkost má, nebo může mít obrovský dosah na budoucí charakter dítěte a proto je třeba zodpovědného přístupu k výchově dětí. Je otázkou, zda budeme ve výchově důslední i zodpovědní, budeme dbát na pochopení i uspokojení svých dětí a kolem nás budou dobří, čistí jedinci, či zda naše působení na vytvářející se osobnost dětí bude spíše negativní a svým neuváženým jednáním vychováme jedince s poruchami chování.

Samozřejmě naprosto veškerá tíha následků neleží jen na rodičích, určitou roli hraje také škola, kolektiv a prostředí do kterého se jejich dítě dostane a neméně podstatná je také biologická determinace dítěte. Nicméně dá se říci, že nejvýznamnějším činitelem je výchova rodičů, vše se odvíjí od rodičovského přístupu, hodnot, které uznávají a toho co dítěti předají. Děti od rodičů přejímají názory, způsoby chování, základní návyky, hodnoty a také normy, to, co v rodině uvidí, ať už je to negativní či pozitivní, si také s velkou pravděpodobností osvojí.

POUŽITÁ LITERATURA

Monografické publikace

- BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-334-X
- CAMPBELL, R. *Potřebuji tvou lásku*. 1. vyd. Praha: Návrat, 1992. ISBN 80-85495-11-2
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 978-80-246-0139-7
- FRANK, P. *Malí velcí tyraní*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1996. ISBN: 80-7173-911-1
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0
- HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Karolinum 1999. ISBN 80-7184-549-3
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 80-7319-023-0
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-494-X
- PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. 3. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-608-X
- PIŤHA, P. *Výchova, naděje společnosti*. 1. vyd. Praha: Poustevník, 2006. ISBN 80-86610-18-7
- PLAŇAVA, I. *Spolu každý sám V manželství a rodině*. 1. vyd. Praha: NLN, 1998. ISBN 80-7106-292-8
- PLAŇAVA, I., PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-86598-36-5
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 2. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4
- RHEINWALDOVÁ, E. *Jak vychovat šťastné dítě*. 2. rozšířené vydání. Praha: Motto, 1997. ISBN 80-85872-61-7
- SMOLOVÁ, D. *Deset esejů o výchově v rodině*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1990. ISBN 80-7012-032-0
- ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě, vývoj a výchova od početí do tří let*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0552-4
- STŘELEČEK, S. a kol. *Kapitoly z rodinné výchovy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-852-9884-8

STUHLÍKOVÁ, I. a kol. *Zvládání emočních problémů školáků*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-534-2

Diplomová práce

PÍSAŘÍKOVÁ, M. Rodiče, děti a jejich současné problémy. (diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita, 2005.

Zákon

Zákon č. 561/04 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1. : Přepis rozhovoru s paní Janou

Příloha č. 2. : Přepis rozhovoru s paní Věrou

Příloha číslo 1: přepis rozhovoru - paní Jana:

38 let

Pro vysvětlení: jsou užívány zkratka **T** jako TAZATEL, **KP** jako KONVERZAČNÍ PARTNER.

T: *Tak můžeme přistoupit k první otázce a ta zní: Můžete zhodnotit jaká je mezi rodiči a školou spolupráce?*

KP: Tak vzhledem k tomu na jakém typu školy jsme, je to základní škola praktická, tak ehm už tady ten název předpokládá, že spolupráce určitým způsobem vážne. Ehm děti... to není přesné... jsou-li rodiče vyzváni – neexistuje tady přirozený zájem rodičů o školu. Škola je chápána jako prostor kde – zařízení kde se děti umísťují, kde děti dopoledne přežijí pod nějakým dozorem, kde se částečně najedí a ehm to, že se něco naučí je bráno jen tak mimochodem, není to dáno do popředí. Je to taková úschovna... po které rodiče na jedné straně nic nevyžadují, ale (úsměv) se o ni vůbec nezajímají..... Zájem, nebo nějaké projevy zájmu o školu nastávají pouze v případě, že nastane problém, to znamená kdy už konflikt je nějakým způsobem vyhocený. To znamená i vztah mezi školou a rodiči nějakým způsobem skřípe, takže rodiče i děti jsou předvoláni více méně násilně, částečně pod nějakou pohružkou, protože se potom bojí nějakých sankcí, ať finančních, nebo právních – protože často děti bývají pod dozorem sociálních kurátorů, nebo je tam dohled, soudní dohled nad výchovou, a ... ten kontakt učitel versus rodič už je postaven na konfliktu, což je špatně...

T: *Ano, jasně...*

KP: Ehm mělo by to být jinak. Mělo by to být tak, že škola by se měla pokusit rodičům dát najevo, že pouze my a oni dohromady, můžou ty děti vychovávat tak, aby to k něčemu vypadalo a stav je takový jaký je. Příčiny těžko určit, možná už jsou tyhle konflikty zabetonovány tak strašně dávno, že je velice těžko tyhle postoje u rodičů měnit. Příčiny neznáme, ale je to tak (úsměv)

T: *Dobře, tak můžeme jít k další otázce.... Ize říci s jakým typem rodičů se vám nejlépe spolupracuje? (úsměv) Když už teda spolupracují?*

KP: (úsměv) Když už teda ty rodiče spolupracují (smích), už to je nějakým způsobem zařazuje někam ehm (odkašlala).... Pokud bych měla odpovídat, protože jsem učila na základní škole, s jakým typem rodičů se mi spolupracovalo dobře tam, protože to je jiná skupina... (odkašlala) tak tam...

T: *Ano můžeme to říkat obecně...*

KP: ...tam se dobře spolupracuje s rodiči osvěceny, alespoň částečně poučenými o zásadách výchovy, hlavně s rodiči, kteří jsou dobře seznámeni s tím, jak vlastně škola funguje jakým způsobem se hodnotí, proč a co se koná nějakým způsobem... ehm jaké jsou nějaké výchovné, všeobecně platné výchovné zásady a důležité je, aby ty rodiče měli reálný pohled na své dítě, s těmi rodiči se spolupracuje nejlépe. A toho reálného pohledu na vlastní dítě se většinou dosáhne tak, že toho rodiče zatáhneme do školy, zatáhneme do výuky... ehm, že ho přimějeme, aby se účastnil nějakých společných aktivit, protože pak vidí své dítě v kolektivu a to je ten nejlepší odrazový můstek pro spolupráci. Pak nestojí učitel proti, ale stojí učitel zase zároveň s rodičem a tak by to mělo být. No a u nás, u nás jsou nejlepší ti rodiče, kteří přijdou smích...

T: *Ano (úsměv)*

KP:s těmi se spolupracovat dá, a ti kteří nepřijdou s těmi se spolupracovat nedá, takže (úsměv) tam to není asi moc vybírat (smích)

T: *Dobrý, tak a z jakých typů rodin pochází děti s problémy v chování, lze najít společné charakteristiky?*

KP: Ehm pauza..... Musíme si specifikovat nejdřív to, co jsou to problémy v chování, nebo kde se získávají. Problémy v chování může dítě získat bohužel ze svého kulturního prostředí, což je

případ naší školy kdy vlastně vzorce chování, které doma vidí jsou přejímány a vlastně my jim nabízíme nějakou alternativu, která je většinou méně pohodlná než ta, která je prosazována doma, i když je více produktivní, ale to je vlastně až tak moc nezajímá. Ehm potom jsou rodiny, kde mají děti problémy v chování, které sice nejsou nějak sociálně handicapováni, ale spíš jsou postaveni v žebříčku společenském výše, ale kde jsou poněkud posunuté... je poněkud posunutý hodnotový žebříček a i když tyhle rodiny navenek vypadají velmi uspořádaně, tak díky posunutému žebříčku, kde vlastně majetkové poměry a nějaká ta potřeba něco získat, sám se prosadit za každou cenu, jsou postaveny hodně vysoko, jsou hodně důležité, tak tam nastávají taky problémy v chování. Možná s těchhle rodin jsou ty děti ještě hůře zvládatelné, než z rodin z prvního typu, protože u těchhle dětí je potlačená eee... vůbec potlačena do pozadí emoční stránka... Jsou... nejsou schopni navazovat takové ty upřímné citové vztahy, což člověka dost ochuzuje (úsměv), narozdíl od dětí, které máme tady my, sice mají takové to sociokulturní prostředí poněkud méně podnětné, ale jsou schopny silných emocí. Někdy se sice dostávají do negace, ale emoce a cit u nich hraje velkou roli, i u jejich rodičů, byť jsou vyjadřovány velmi specifickým způsobem (úsměv)

T: *Přikyvuji, potvrzuji...*

KP: Tak to je ono (smích)

Já: ***Když teda už jsme u těch problémů v chování, jak se projevují konkrétně, když byste to mohla nějak říci....***

KP: Ehm problémy v chování se projevují... eee samozřejmě ... Pokud bereme problémy v chování jako konflikty s okolím, pokud to nechápeme....

T: **Ano**

KP: Nebo konflikty s nějakou společenskou normou...

T: ***Já bych řekla, když tak klidně obojí můžete říct.... Teda pokud v tom nebude problém (úsměv)***

KP: Noo problém v tom nebude Tak problémy v chování. Odkáše u zase našich dětí z naší spec. Školy, vlastně oni to ani jako problémy v chování necítí, tam (smích) je spíš problém střet určitých norem, protože oni jsou vychovávaní v určitých normách a a v jiném způsobu jednání, než my vlastně tady vyžadujeme a my vyžadujeme to, co vyžaduje společnost. Řekla bych že tam je z velké části konflikt většinová společnost, kontra nějaké menšiny ehm faktem je, že je důležité, aby děti které pochází tady s těch menšin (úsměv) přijaly alespoň část tady těch norem, protože jinak jsou nezařaditelní a základ tady toho konfliktu vidím ve střetu tady těch dvou světů.

T: ***O menšinách mluvíte jako o minoritních menšinách?***

KP: O menšinách mluvím jako o minoritní menšině, konkrétně tady se jedná o Romskou menšinu, ale můžeme zahrnout i jiné menšiny, které žijí tady u nás, možná nemají takové zjevné problémy, protože Romská menšina je u nás nejdelší dobu... ehm přesto není nějak zvlášť domestikovaná a těch problémů není, možná je nejvíc, nebo jsou nejvíc vidět. Ale pak tu máme ještě děti z rodin, které jsou vlastně sociálně na trošku jiné úrovni. Jsou to rodiny rozvrácené, kde žijí děti jen s otcem, nebo jen s matkou, někdy bývá některý z rodičů ve vazbě, nebo ve vězení, tak tam vlastně jde částečně o deprivaci, částečně o nejednotnou výchovu o nějaké prožitá traumata. Takže to jsou spíš důvody tady těch problémů. Projevují se tím, že vlastně jsou hůř zařaditelní, nepřijímají to, co je pro ostatní normální a a běžné, tak pro ně je to předmětem učení. Tak jako třeba ráno vstávat, tak pro nás je normální ráno vstát, obléknout se, sednout do tramvaje, zaplatit tu tramvaj, dojet v čas na místo určení a tam celý den pracovat, to je pro většinu lidí celkem běžná věc, účel života, kdežto oni se musí učit, ráno vstát, pak se musí naučit ráno nějakým způsobem nachystat se, o placení v tramvaji, zase se musí naučit, protože pro ně to není normální, pro ně je normální něco úplně jiného. Takže režim, pravidelnost důslednost, to

jsou právě ty projevy problémů v chování. Pak jsou ty problémy, které vyplývají z deprivace citové a ty se projevují často zvýšenou agresivitou, napadáním ostatních, malou snášenlivostí tady jsou skupiny dětí, které opravdu nejsou... Řekla bych že taková skupina osmi devíti dětí, to je maximální skupina která je schopna se dát nějakým způsobem dohromady. Větší skupiny jsou velice problematické, protože množství vazeb, které se tam vytváří, se samozřejmě násobí a oni to nejsou schopni zvládnout, těžko nějakým způsobem se učí akceptovat něčí chyby, těžko odpouštějí, lehko oplácejí, ale jsou schopny se to naučit, pod systematickým vedením, aspoň částečně...

T: *Tak dobře děkuji, můžeme přistoupit k další otázce a tou je, jaký je vývoj v chování u dítěte s těmito problémy v chování, po dobu co s ním pracujete?*

KP: No, tak já bych se zmínila o třídě, kterou učím. Pracuji s ní půl roku, přijala jsem jí ve stavu... Je to třída, kde je šest chlapců z nichž 4 jsou romského původu, 4 děvčata, všechny 4 jsou romského původu, jedno z nich je v diagnostickém ústavu, konkrétně teď je na útěku, takže do skupiny už těžko zařaditelné a jeden chlapec se teď vrátil z internátu v Ořechově. Tahleto skupina, když jsem ji přebírala, tak byla strašně nekompaktní, byla velice problémová. Ve škole ... ehm v podstatě nejkonfliktnější třída na škole a ... neexistovala tam schopnost se podřídit, neexistovala tam více méně nějaká vzájemná ohleduplnost, o pomoci druhým tam moc řeči nebylo... Když jsem s nimi začala pracovat eee metodami které utváří kolektiv to znamená, že se neodvozují od vůle učitele, ale od struktury, kterou společně vytváříme, tak nějaká struktura společenská, struktura určitých norem chování se ve třídě za půl roku vytvořila E... existují tady už určitá pravidla, která děti respektují, nebo se nějakým způsobem snaží respektovat a pokud nerespektují tak uznají, že je nerespektovaly, což je taky důležité Existuje zde respekt k autoritě, která není zcela vynucována z hlediska moci, čili respekt k autoritě učitele, který je postaven na určité vazbě k němu ... Nevím do jaké míry ale ale vím, že tohle je, protože bez navázání citového, s dětmi s poruchami chování nelze pracovat. Děti s poruchami chování musíte mít rád, i když vás strašně otravují, protože vždycky v nich je kousek dobrého a toho se musíte mermomocí držet, potom je to v pořádku. Je zvláštní, že děti s poruchami chování v podstatě všechny jsou citově deprimované a i když tak nevypadají, když se chovají velice agresivně, tak jsou velice empatické a vycítí, okamžitě vycítí kdy pedagog, nebo vychovatel se vnitřně obrátí proti nim i když navenek vypadá, že že je s ním nějakým způsobem srozuměn, a když vycítí tenhle ten rozkol v osobnosti vychovatele nebo pedagoga, tak veškeré pedagogické snažení je k ničemu...

T: *A můžeme to shrnout...*

KP: hmm

T: *...nějak tak že obecně tady ten cit projevují, nejen učitelé ale třeba i tady ti právě rodiče, tak že to chování se usměřňuje nějak lepším směrem?*

KP: To je potřeba každé dítě ať je jakkoli handicapované, ať je jakékoli barvy pleti, ať je z jakéhokoli kontinentu, tak v podstatě je to mládě, které potřebuje dostatečnou lásku. Tak jako každá samice se stará o své mládě přirozeně a chrání ho, tak lidský druh by tohle měl dělat také... Vlivem prostředí a všeho možného, já nevím čeho všeho, tady ty přirozené vazby byly narušeny a pokud dítě není přijímáno, byť s chybami a rodinou milováno, byť musí být usměřňováno, musí mu být dáno najevo co je špatné a co je dobré, ale přesto musí být přijímáno, tak prostě nemůže se vyvíjet dál. Ať je to v rodině rozvrácené, ať je to v rodině romské, v rodině která navenek vypadá velmi bohatě a a spořádaně, není-li tam to základní přijetí, což je plnění základní životní potřeby, tak jedinec se nemůže zdravě vyvíjet, nemůže se jeho osobnost vyvíjet v bezpečí a v klidu no...

T: Za tento názor Vám moc děkuju. Můžeme přejít k další otázce Máte možnost vypořádat zda se na dítě přenáší rodičovské vzory, nebo řekněme ty komunikační vzorce a hodnotová orientace?

KP: Komunikační vzorce a hodnotová orientace, ty se přenáší od chvíle, kdy se dítě narodí a nasaje první doušky mateřského mléka, takže (smích)

T: **Jasně**

KP: O tom není třeba naprosto pochybovat.

T: **A můžete uvést příklad konkrétních vzorů?**

KP: Konkrétní vzory, můžu uvést komunikační vzorce, Jsou to způsoby oslovování třeba, tón hlasu, intonace hlasu, opět teďka mluvím o romské menšině, protože to jsou vlastně děti, které teď učím, ne že bych se na ně speciálně zaměřovala. Tam je opravdu specifický způsob komunikace... kterou do určité míry musíme přijmout, ale zase v rámci toho, co je přijatelné společensky, takže tam jsou třeba přijmout nějaké kompromisy, protože opravdu není možné každého úplně předělat. Rodičovské vzory, to je tady na naší škole taky patrné, postavení děvčat v romské komunitě domlouvání svatby a tak dále. To jsou prostě rodičovské vzory, vzory, které se předávají vlastně z generace na generaci, proti tomu se taky nedá nic dělat, ať s tím souhlasíme, nebo nesouhlasíme... Pokud se jedná o nějakou menšinu, tak je třeba přijmout tady ty vzory s respektem a úctou s jinakostí, ale připomínám v rámci společenských pravidel, která existují v rámci prostě systému, ve kterém žijeme...

T: **Přikyvuji ... Je možná přímá souvislost mezi problémových chování dítěte a důsledky chybného výchovného vlivu?**

KP: (Mlčí, oddechne si) Tady opět nastává otázka, co je porucha chování. Porucha chování je vlastně způsob chování, který se nám nějakým způsobem nelíbí... jo? který vlastně se nám snaží něco naznačit. V podstatě každé negativní chování dítěte ať vyšetřené, nebo nevyšetřené, ať s handicapem, nebo bez handicapu, v podstatě signalizuje nějaký nedostatek ... jo? ... Signalizuje nějaký nedostatek v oblasti, ať citové nebo přijetí okolí, nebo v oblasti seberealizace, nebo v růstu vlastního já, kde vlastně ti dospělí mu něco neumožnili a když má dítě hlad, když je maličké a má hlad, tak brečí a křičí a dožaduje se. Když je veliké, nebo větší a samozřejmě už se samo nají, ale má zase širší potřeby, tak když není třeba dostatečně společensky... není mu dávana dostatečná úcta nebo dostatečný prostor k realizaci, není dostatečně chváleno, těch aspektů je strašně moc, tak zase svým způsobem křičí, jako to novorozeně které pláče, protože mu něco chybí. Jenže ty větší děti nekřičí, jako by plakaly, ty větší děti zlobí, protože jiný způsob pro ně vlastně není přijatelný. Oni se dostávají do nějakého deficitu a dávají ho najevo špatným negativním chováním, my tomu říkáme poruchy chování, ale v mnoha případech je to s spíš porucha toho co jsme jim dali joo? Z toho vyplývá, že teda v důsledku chybného výchovného vlivu to sice může být, ale spíše je to otázka syčení základních životních potřeb. Když se dostaneme opravdu do vážných poruch chování, tak podle mého názoru vážné poruchy chování, ve vážné poruchy chování přerostou běžné poruchy chování, na které má dítě právo, ale nejsou včas ošetřeny.

T: **Přikyvuji hm...**

KP: Jenže zase jsme v prostředí na naší škole kde... eeee... tohle možná učitelé vidí, ale rodiče to rozhodně nevědí a my děti máme pouze čtyři až pět hodin takže my tohleto nemůžeme napravit. My to můžeme jenom vědět, my s tím můžeme počítat a nějakým způsobem, nějakým malinkým způsobem prostě dětem pomáhat, jako když přebíráte sítkem hromadu písku.

T: **Dobře ... V čem se dle Vašeho názoru projevuje nedostatečná péče rodičů, jestli to můžete nějak říct?**

KP: No tak nedostatečná péče se opět projevuje v nedostatku pozornosti k dětem. To se točí pořád kolem jednoho problému. Samozřejmě můžeme do nedostatečné péče zahrnout, že rodiče

nechodí do školy, že jim nedají papuče, že nemají svačinu, že jsou někdy špinavé, že jsou někdy otrhané, že nemají kde spát. Když odsuneme takové ty extrémní, opravdu patologických skupin, kde a a s tím se tady ve škole setkáváme, sice výjimečně, ale setkáváme, že jsou to vlastně děti bezdomovců, které nemají ani základní životní potřeby uspokojené - jako je místo na spánek a jídlo, tak když pomíneme tady tohleto, protože to jsou opravdu krajní případy, tak máme rodiny, které se o děti více méně starají, tak že děti mají kde spát, povětšinou mají co jíst a jsou oblečeny, takže je jim teplo jo? ... (vzdech) Jenže ta nedostatečná péče rodičů, zase je většinou v tom, že nejsou dostatečně syceny, že jim nejsou dány hranice chování, že zájem není jednoznačný, že jsou buďto strašně chváleny, nebo potom na druhé straně bity a nepřiměřeně trestány. Je tam nedostatečná, je to nevyvážená výchova, která je vlastně ode zdi ke zdi a oni někdy neví, jestli tohle je špatně, nebo tohle je dobře a koneckonců to ve vyšším věku ani neřeší, protože už udělaly takovou zkušenost...

T: **Ano...**

KP:že jim není dán směr, kam by měly jít a oni ten směr už potom ani nehledají. Takže nedostatečná péče ano... samozřejmě podepisuje se na dětech a je to nejenom o tom, co jim dají na sebe a jestli přijdou do školy...

T: **Tak samozřejmě na závěr taková otázka ... Jak se podle Vás může nedostatek péče a pozornosti rodičů projevit na chování a osobnosti dítěte?**

KP: No tak já to teďka vezmu z té pozitivní stránky. Více méně já jsem vyjmenovala všechny ty negativní věci...

T: **O ty mi tady bohužel jde, takže ...**

KP:no (smích) tak podíváme se i na to, co by mohlo být... Takže pokud by ta pozornost rodiče byla dostatečná, která by vycházela z jeho přirozenosti, kterou teďka máme takovou pokroucenou. Kdybysme se o děti starali, milovali je, nedávali jim všechno co chtějí, protože se říká – nejlepší je ten rodič, který dítěti nedá všechno co chce, aby měly čas po něčem toužit, aby měly čas o něco usilovat, abysme respektovali jejich přání, jejich jinakost, jejich specifickou, jejich nadání, jejich talent, jejich schopnosti a kdybychom po nich nechtěli aby plnily naše sny, tak by to bylo všechno v pořádku.

T: **Děkuju.**

KP: Já Vám taky děkuju.

T: **Bylo to opravdu přínosné.**

Příloha číslo 2: přepis rozhovoru - paní Věra:

52let

Pro vysvětlení: jsou užívány zkratka **T** jako TAZATEL, **KP** jako KONVERZAČNÍ PARTNER.

T: ***Tak můžeme?***

KP: Ano

T: ***Můžete zhodnotit, jaká je mezi školou a rodiči spolupráce?***

KP: Minimální, skoro žádná, na našem typu školy skoro žádná.

T: ***Hm... Lze říci, s jakým typem rodičů se Vám spolupracuje nejlépe? Když teda spolupracujete.***

KP: No když tak jsou to rodiče, kteří mají zájem, kteří se o své děti starají a jsou to většinou rodiče.... Jestli to můžu říct třeba se vzděláním aspoň základním, kteří mají práci a těch je málo vlastně...

T: ***Hm.... A s jakých typů rodin pochází děti s problémy v chování, lze najít společné charakteristiky?***

KP: Romské rodiny ve velkém a pak s těch rodin socio s nízkou socio-kulturou?

T: ***Sociálně slabých***

KP: Sociálně slabých rodin..... Jinak je to v pohodě, jo socio-kultura je tam slabá v těch rodinách, než v těch ostatních.

T: ***A v čem se projevují tyto problémy v chování?***

KP: Hyperaktivita v prvé řadě, hlučné chování, nenosí si úlohy, drzé, odmítají, nemají vůbec, neuznávají žádné hodnoty, nejsou vedeny k žádným hodnotám. Takže škola jako taková je nezajímá a z toho vlastně pramení ty problémy, protože oni kdyby nemusely, tak do školy chodit nebudou a necítí povinnost chodit do školy, ani nutnost chodit do školy, protože škola, vzdělání je nebude žít, protože oni žádné nebudou mít. Oni dostávají od státu tolik peněz, že oni necítí potřebu se vzdělávat, protože oni k těm penězům přijdou. Jednak natáhnou ruku, děvčata budou rodič, takže budou dostávat peníze, kluci příležitostně budou pracovat, jinak budou krást, no a vyžijou z podpory.

T: ***Jasně.***

KP: Takže fakt, tahle společnost jim dává tolik, že nemají zájem, mají zájem bílé děti, protože jejich rodiče pracují, ale romské ne. Takže z toho vyplývají ty problémy, vlastně my se s nima zlobíme, protože po nich chceme nějakou práci, nějakou činnost a oni to odmítají dělat, protože necítí nutnost, vůbec nechápou, proč by to měly dělat.

T: ***Hm a jaký je vývoj u dítěte s těmito problémy v chování za dobu, co s ním pracujete?***

KP: Já bych řekla, že jak s kterými, když se s těma pracuje systematicky, možná kdyby se nestřídali učitelé, tak by se to možná dalo, ale tady na této škole se střídají učitelé, každý rok mají jiného vyučujícího, takže návaznost žádná, než si zvyknou... U romských děcek bych řekla, že to de dolů, tam je ta úroveň stále menší, problémy jsou větší a zájem rodičů je menší...

T: ***Myslíte, že to jde s věkem?***

KP: Jde to s věkem samozřejmě, ty malý děcka eště se dají opít rohlíkem a ty větší děti, od té čtvrté, páté třídy už mají jiné zájmy, začínají kouřit, jsou samostatný, nechodí moc jako do té rodiny, v zásadě jenom se vyspat, dost jsou tam takový nějaký krádeže, kterými si opatří nějaký ty věci....

T: ***Jakým myslíte, že je to vlivem?***

KP: No protože nemají činnost žádnou, nejsou doma vedení, takže mají to považují to za znak síly, dospělosti a tak jako se cítí svobodní, že si můžou dělat, co chtějí. Tím, že rodiče se moc s nima nebaví, nevedou je k ničemu, prostě tak vyrůstají jako na ulici, oni v podstatě vyrůstají na

ulici a taky to vidíte, že když ... Tady jsou ještě jakž takž zpacifikovaní, ale kdybyste s nima šla na vycházku, tak byste viděla na té ulici, jak voní vyrostou. To je jejich a hotovo. Ty malí jsou ještě takový, že se dají zvládnout, no ale jako třeba ty čtvrtáci, tady jste viděla naproti v té třídě ten K. s tím R., tak to už jasný, tam už to začíná, ty si budou a to sou ještě Olaši, takže ti si budou teprve dělat co chtěou. No a bílí, některý bílí děti tady máme, vlastně kde ti rodiče jsou takřka bezdomovci, takže třeba máme v deváté třídě případ kluka, který stojí u Tesca a řeší se to, takže tam není zájem a další věc je ta, že všechny ty zájmové činnosti jsou drahý a rodiče na ně nemají, to je další věc. A když jde o sport....

T: Tady třeba nejsou nějaké kroužky, že?

KP: Tady nejsou, protože není na ně peníze, tady bývaly, ale teďka co se tady měníme a rozšiřují se ty autistické třídy, autistická děcka, tak na naše děcka nezbyvají peníze. A je to špatně, proto my jsme měli kroužky, jezdili jsme... Není nejsou peníze takže není a je to chyba, není tady ani sportovní, my bysme sem měli nalákat, třeba byl tady hotelářský kroužek, byly tady sportovní kroužky, výtvarný kroužky a není tady nic, protože nejsou peníze. Je to na úkor tady těch děcek a jednou to společnost, jednou se nám to vrátí v jiném slova smyslu.

T: Máte možnost vypořádat zda se na dítě přenáší rodičovské vzory, neboli komunikační vzorce a hodnotová orientace?

KP: No to v každém případě. Co vidí doma, to je jasný a to v nich už aj docela nějak je, že se s tím už i rodí, tam je to zakódovaný asi v těch genech nějak a ty děcka to tak vidí a to tak je.

T: A můžete uvést příklad konkrétních vzorů?

KP: V podstatě vzory chování a jednání těch rodičů. To znamená tady u těch dětí, kde je nějaká péče, tak tam je vidět, že ty děcka chtějí mít nějaký výsledky ve škole, chtějí se vyučit, mají zájem. U těch děcek co jsou zvyklý, že jim společnost dává, tak se chovají úplně stejně, jsou hluční, všechno chtějí, nemají potřebu odvádět žádný... Chovají se úplně stejně jak ty rodiče, řvou, je to úplně stejný, takže tam kde se pracuje, kde rodiče chodí do zaměstnání, kde je vidět že, tam ty děcka se chovají stejně. Třeba konkrétně u Z. tam je mentální defekt poměrně hlubší, ale ta rodina je perfektní svědomitá, tam je maximální práce a ten kluk je v pohodě, udělá všechno tak jak se má, protože je k tomu tak vedenej...

T: Je možná přímá souvislost mezi chováním dítěte a důsledky chybného výchovného vlivu?

KP: Naprosto jasně, úplně je to daný ta hyperaktivita tam je, třeba nějaká lehká mozková dysfunkce tam je, ale když to děcko není správně vedený, tak se to samozřejmě prohlubuje. Protože to děcko je nepochopený a tím pádem nespokojený a to sebou nese agresivitu a všechny ty negativní jevy a ne jenom doma, ale i ve škole. Protože spoustu problémů nastane ve škole proto, že učitel si neověří, jestli mu děcko rozumí a když mám takový hyperaktivní děcko před sebou, tak nemůžu předpokládat, že bude reagovat absolutně na všechny moje pokyny, že bude dělat všechno tak, jak já ji si budu představovat, že bude mít všechny věci v pořádku, že bude sedět, je úplně bez hnutí, když já ho nenechám v tom volným pohybu, když já na každou poznámku budu reagovat a budu ji brát osobně, tak ho proti sobě popudím a proti všemu a ta agresivita vzroste. Takže vlastně práce s tady těma hyperaktivníma děckama, to je až nějaký kouzelnictví, nebo něco takovýho. Musí se vyznat v tom děcku a musí se člověk přesvědčit, proč to to děcko dělá a když ho to nezajímá, tak pak se to zhoršuje. Učitel dovede zkrátit strašně moc věcí, dovede zlikvidovat žáka úplně v pohodě.

T: A rodič dítě také?

KP: Rodič dítě samozřejmě taky, ano to je jasný, ale dovede to i učitel... No tyhle rodiče můžou mít plno děcek, ale oni neví co s něma, oni je mlátí, protože oni neví že je musí zaměstnat, že s nima musí pracovat, že jim musí dávat nějaký podněty, že prostě když takzvaně jak říkají zlobí,

že ho nesmí zmlátit, ale musí třeba odvést pozornost, ale to oni neví. Ale učitel by toto měl vědět zvláště na speciální škole a taky to nedělá.

T: **No a v čem se dle Vašeho názoru projevuje nedostatečná péče rodičů?**

Já bych řekla, že nedostatečná péče rodičů u našeho typu žáků, je právě v té komunikaci. Oni mají po materiální stránce docela všechno a chybí jim společné akce, společné vobědy, společné snídaně, společné věci, prostě ta rodina žije vedle sebe, ne spolu. Oni nežijou spolu, to bych řekla, že to jim chybí, že oni si lítají, kde chtějí. Jo a tam se rodí děcka, ta má většinou nemá čas, protože je minimálně šest sedm děcek v té rodině a neumí to ani mnohdy. Takže já bych řekla, že to, že tam právě není ta dostatečná komunikace, že si nerozumí.

T: **No a na závěr, jak se podle Vás může nedostatek péče a pozornosti rodičů projevit na chování a osobnosti dítěte? Celkově jestli to můžete říct?**

KP: Může jít buď do plusu, nebo do minusu, buď to děcko může být takový zapšklý, zakřiklý, nebo takový zaražený, nebo může být naopak agresivní a může si vynucovat tu pozornost, to je strašně na dlouhý vyprávění, to záleží na tom jak to to děcko vnímá. Jo ten nedostatek pozornosti, některým děckám to nevadí, jsou v klidu, ale některým lidem to vadí velice a pak můžou být agresivní a nebo zase nepochopený. V podstatě vždycky jsou nepochopený a jakým způsobem oni se k tomu zachovají ty děcka, to záleží taky na jejich povaze a temperamentu. Já nevím ještě co bych Vám řekla...

T: **Super, dobrý, děkuju moc.**

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Mrkvová
Katedra:	Katedra pedagogiky s celoškolskou působností
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Alena Petrová Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Vliv výchovného působení rodičů na osobnost dítěte.
Název v angličtině:	The influence of parental educational incidence on the child personality.
Anotace práce:	Bakalářská práce se věnuje rodičovskému působení, které ovlivňuje život dítěte. Pod názvem „Vliv výchovného působení rodičů na osobnost dítěte“ je rozebírána péče a pozornost rodičů věnovaná dítěti a její odraz na osobnosti a chování dítěte. Zákon o rodině rodičům ukládá povinnost starat se o své dítě a zajistit mu mravní, sociální, duševní rozvoj, školní docházku a základní životní potřeby. Tato práce se zabývá otázkou, jak je dítě ovlivněno, pokud se mu tohoto nedostává.
Klíčová slova:	Výchova, rodičovské působení, dítě, vliv, nedostatek, chování, péče
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the issue of family from the point of view of parental upbringing, which influences children's life. In the thesis called „The influence of parental educational incidence on the child personality“, you have focused the impact of inadequacy of parental care and attention on personality and behaviour of the child. The statutory duty of parents is to take care of their child, ensure them moral, social and mental development, and school attendance and basic necessities of life. The thesis tell about the consequences on the child, when the attention run out.
Klíčová slova v angličtině:	Influence, parent, child personality, attention, consequences
Přílohy vázané v práci:	Přepis rozhovoru – paní Jana Přepis rozhovoru – paní Věra
Rozsah práce:	46 stran, 12 978 slov
Jazyk práce:	český